

บทที่ 2

ทฤษฎี หลักการ แนวคิด และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในบทนี้ผู้วิจัยขอเสนอ ทฤษฎี หลักการ แนวคิดที่ได้รวบรวมจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องที่น่าสนใจเกี่ยวกับอาชีพอิสระในด้านต่าง ๆ และรายละเอียดของโครงการส่งเสริมการประกอบอาชีพอิสระเพื่อการมีรายได้ระหว่างเรียนของนักเรียน ในหัวข้อเรื่องต่อไปนี้เป็นลำดับ

1. ความหมายของอาชีพอิสระ
2. ประเภทของอาชีพอิสระ
3. คุณสมบัติของผู้ประกอบอาชีพอิสระ
4. ปัจจัยสำคัญในการประกอบอาชีพอิสระ
5. การประกอบอาชีพอิสระกับหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533)
6. แนวคิดเกี่ยวกับโครงการส่งเสริมการประกอบอาชีพอิสระเพื่อการมีรายได้ระหว่างเรียนของโรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษา
7. การดำเนินโครงการส่งเสริมการประกอบอาชีพอิสระเพื่อการมีรายได้ระหว่างเรียน ตามแนวทางการดำเนินงานของหน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา
8. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ความหมายของอาชีพอิสระ

ราชบัณฑิตยสถาน (2525) ได้ให้ความหมายของคำว่า "อาชีพอิสระ" ดังนี้ "อาชีพ" "อาชีพ" หมายถึง การเลี้ยงชีวิต การทำมาหากิน งานที่ทำเป็นประจำเพื่อเลี้ยงชีพ

"อิสระ-" "อิสระ" หมายถึง เป็นใหญ่ ปกครองตนเอง เช่น รัฐอิสระ อาชีพอิสระ เป็นไทแก้ตัว

“อาชีพอิสระ” ตามความหมายนี้จึงหมายถึง งานที่ทำเป็นประจำเพื่อเลี้ยงชีพตนเอง โดยผู้ทำอาชีพไม่ต้องขึ้นต่อผู้ใด เป็นเจ้าของกิจการและดำเนินการด้วยตนเอง

กรมอาชีวศึกษา (2531) ได้กำหนดความหมายของอาชีพอิสระ ว่าหมายถึง งานที่มีใ้ช้งานรับจ้าง ไม่เป็นของข้าราชการ ไม่เป็นลูกจ้างรัฐวิสาหกิจ แต่เป็นเจ้าของกิจการด้วยตนเอง

ทิพวัล ถ้อยคำ (2533) ได้ให้ความหมายของอาชีพอิสระว่าเป็นการประกอบอาชีพ ซึ่งผู้ประกอบอาชีพเป็นเจ้าของกิจการเอง เพราะผู้ประกอบอาชีพไม่ได้เป็นลูกจ้างในหน่วยงานทั้งในภาครัฐหรือเอกชน

ประดิษฐ์ ชาสัมบัติ และ ผาสุก พงษ์ไพจิตร (2531) ได้ให้ความหมายว่า หมายถึง การประกอบธุรกิจส่วนตัวหรือของครัวเรือน หรือระหว่างหุ้นส่วนด้วยกันเพื่อมุ่งหวังรายได้และกำไร โดยผู้ประกอบการ เป็นผู้ทำงานในกิจการของตนเอง

จรรยา ทัพพะกุล ณ อยุธา (2530) กล่าวว่า อาชีพอิสระ หมายถึง การประกอบกิจการขนาดเล็กที่ทำด้วยตนเอง โดยอาศัยทักษะและเทคนิคการจัดการให้เกิดรายได้และมีกำไร ซึ่งอาจมีลักษณะการผลิต การประกอบ การซ่อม รวมทั้งการบริการ

จากความหมายและแนวคิดดังกล่าว สรุปได้ว่า อาชีพอิสระ คือ อาชีพที่ผู้ดำเนินการประกอบอาชีพเป็นเจ้าของกิจการเป็นนายจ้างตนเอง โดยไม่ต้องรอคค่าจ้างจากนายจ้าง ซึ่งอาจประกอบธุรกิจส่วนตัวหรือของครัวเรือนหรือระหว่างหุ้นส่วนก็ได้

ประเภทของอาชีพอิสระ

การจัดประเภทของอาชีพอิสระ มีการจัดแบ่งประเภทตามความคิดเห็นจากแนวความคิดต่าง ๆ ดังนี้

หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา (2535 ค) ได้แบ่งประเภทอาชีพอิสระเป็น 2 ประเภท คือ

1. อาชีพผู้ผลิต ได้แก่ อาชีพที่ผู้ดำเนินกิจการผลิตชิ้นงานเพื่อจำหน่าย เช่น งานประดิษฐ์ ผลิตภัณฑ์เครื่องใช้ เครื่องปั้นดินเผา
2. อาชีพบริการ ได้แก่ อาชีพที่ผู้ดำเนินการได้อำนวยความสะดวกหรือให้บริการแก่ผู้บริโภค เช่น ช่างซ่อมวิทยุโทรทัศน์ แม่ค้า ช่างตัดผม ช่างเสริมสวย

นิพวรรณ อินทรศัพท์ (2530) ได้แบ่งประเภทอาชีพอิสระตามจุดมุ่งหมายของตนเองไว้ 5 ประการ คือ

1. กิจการจำหน่ายประเภทสินค้าอุปโภคและบริโภค อันได้แก่ ร้านค้าย่อยซึ่งจำหน่ายของใช้ประจำร้านทุกชนิด รวมถึงตลาดสด ตลาดนัด รถเร่ขายสินค้า
2. กิจการจำหน่ายประเภทอาหาร ได้แก่ ร้านอาหาร แผงลอยอาหารและรถเข็นอาหาร
3. กิจการผลิตสินค้า ได้แก่ การผลิตสินค้าอุปโภคและบริโภค เช่น โรงงานผลิตอาหารสำเร็จรูปต่าง ๆ โรงงานตามครัวเรือน โรงงานจำพวกหัตถกรรม ศิลปกรรม
4. กิจการด้านบริการ ได้แก่ งานบริการแก่ชุมชน บริการรักษาความปลอดภัย บริการกำจัดปลวก บริการซักรีดเสื้อผ้า บริการเสริมสวย บริการท่องเที่ยว บริการโรงแรม เป็นต้น
5. กิจการการประกอบสายวิชาชีพ ได้แก่ อยู่ซ่อมรถ บริษัทรับเหมาก่อสร้าง คลินิกทุกประเภท สำนักงานบัญชี สำนักงานทนายความ เป็นต้น

สัญญา จัตตานนท์ (2528) ได้แบ่งประเภทของอาชีพอิสระตามระดับการใช้ความรู้ความสามารถในการประกอบอาชีพเป็นกลุ่มใหญ่ ๆ ดังนี้

1. กลุ่มอาชีพที่ใช้ทักษะหรือความรู้ในระดับปริญญาหรืออนุปริญญา เช่น แพทย์ วิศวกร ทนายความ ผู้ตรวจบัญชี เป็นต้น
2. กลุ่มอาชีพที่ใช้ทักษะหรือความรู้ในระดับต่ำกว่าอนุปริญญา คือ ช่างต่าง ๆ เช่น ช่างเครื่องยนต์ ช่างไฟฟ้า ช่างวิทยุ ช่างเขียนแบบ ช่างตัดเสื้อ ช่างตัดผม ช่างเสริมสวย เป็นต้น

3. กลุ่มอาชีพที่ไม่ต้องใช้ทักษะหรือความรู้ในระดับวิชาชีพอย่างหนึ่งอย่างใด โดยเฉพาะ เช่น ผู้ประกอบการค้าเครื่องชำ คำข้าวแกง คำผลไม้ ทำฟาร์ม เลี้ยงสัตว์ ทาบเร่ แผงลอย ชักรถแท็กซี่ ตลอดจนผู้ที่รับสินค้ามาเดินขายเอง

ประดิษฐ์ ช่างสมบัติ และ ผาสัก พงษ์ไพจิตร (2531) แบ่งประเภทของอาชีพอิสระตามประเภทและขนาดของกิจการที่ดำเนินการ ดังนี้

1. กลุ่มการค้า ซึ่งรวมถึงทาบเร่ แผงลอย คำปลีก คำส่ง ขายอาหารสำเร็จรูป
2. กลุ่มอุตสาหกรรมและหัตถกรรม เช่น จักสาน ช่อมแซมรองเท้า เจียรระโน เพชรพลอย ตัดเย็บเสื้อผ้า
3. กลุ่มอุตสาหกรรมบริการ ซึ่งรวมกิจการรถรับจ้างขนส่ง รถแท็กซี่ กิจการบริการซ่อมแซมเครื่องไฟฟ้า วิทยุ ยานพาหนะ กิจการตัดผมและเสริมสวย

นอกจากนี้ ทบวงมหาวิทยาลัย (2531) ยังได้เสนอแนวทางการจัดประเภทของอาชีพอิสระได้ 3 รูปแบบ คือ

1. การจัดหมวดหมู่โดยคำนึงถึงสาขาวิชาที่เื้อต่ออาชีพ ได้แก่ อาชีพที่อาศัยหลักวิชาเกษตรกรรม ได้แก่ เกษตรกรรมสัตว์ เกษตรกรรมพืช เกษตรกรรมแบบผสมผสาน หลักวิชาศิลปะและหัตถกรรม หลักวิชาคหกรรมศาสตร์ หลักวิชาอุตสาหกรรม หลักวิชาการจำหน่ายสินค้า หลักวิชาการบริการ
2. การจัดหมวดหมู่โดยคำนึงถึงลักษณะการผลิตและการจำหน่าย ได้แก่ การผลิตและขายสินค้า การผลิตและขายบริการ
3. การจัดหมวดหมู่โดยคำนึงถึงสภาพท้องถิ่น โดยแบ่งเป็นอาชีพที่เหมาะสมสำหรับชุมชนเมืองใหญ่ ชุมชนเมืองเล็กและชนบทสมัยใหม่ และอาชีพที่อาจดำเนินการได้ในทุกท้องถิ่น

จากข้อความข้างต้นจะเห็นได้ว่า การจัดประเภทอาชีพอิสระ อาจกระทำได้หลายลักษณะขึ้นอยู่กับจุดประสงค์ในการแบ่ง เช่น แบ่งตามระดับความรู้ความสามารถในการประกอบอาชีพตามประเภทของกิจการ ตามขนาดของกิจการที่ดำเนินการ ตามสาขาวิชาที่

เอื้อต่ออาชีพ ตามลักษณะการผลิตและจำหน่ายหรือตามสภาพของท้องถิ่น เป็นต้น ซึ่งทุกประเภทที่จัดจะแบ่งได้เป็น 2 ลักษณะใหญ่ ๆ คือ ลักษณะที่เป็นกลุ่มผู้ผลิตและลักษณะที่เป็นกลุ่มผู้บริการ

คุณสมบัติของผู้ประกอบอาชีพอิสระ

เฉลียว สุวรรณกิตติ (2530) ได้กล่าวถึงคุณสมบัติของผู้ประกอบอาชีพอิสระ ว่า ควรเป็นผู้ที่มีความอดทน มีความเชื่อมั่นในตนเอง กระตือรือร้น มีความคิดริเริ่ม มีหลักในการแก้ปัญหา เป็นผู้ตั้งเป้าหมายไว้สูงและสามารถปฏิบัติได้ ไม่เบื่อง่าย เห็นคุณค่าของเงิน รู้จักใช้คำวิพากษ์วิจารณ์ของผู้อื่น ให้เป็นประโยชน์ และเป็นผู้ที่รู้จักใช้ความผิดพลาดแห่งหนึ่งเป็นบทเรียน

สุรพล เพิ่มผล (2531) ได้สรุปลักษณะที่พึงประสงค์สำหรับการประกอบอาชีพอิสระ ดังนี้ คือ มีความกระตือรือร้น มีความเชื่อมั่นในความสามารถของตนเอง ตัดสินใจอยู่บนรากฐานข้อมูลและข้อเท็จจริง มีความพอใจที่จะทำธุรกิจให้ประสบผลสำเร็จ และก่อนทำธุรกิจจะต้องศึกษาหาข้อมูลข้อเท็จจริงและลงมือปฏิบัติทันที

ศันย เทียนนุฒิ (2531) กล่าวถึงคุณสมบัติของผู้ประกอบอาชีพอิสระ หรือผู้ประกอบการว่า ควรมีลักษณะ คือ เป็นผู้ที่มีความปรารถนาที่จะได้รับความสำเร็จจากการทำงาน มีความมานะพยายามสูง เป็นคนมีไหวพริบที่ใช้ในการทำธุรกิจ มีไหวพริบในการใช้คน มีความสามารถในการโน้มน้าวคนอื่น มองโลกในแง่ดี มีอารมณ์ขัน มีความคิดสร้างสรรค์ และกล้าได้กล้าเสีย

สรุปได้ว่า คุณสมบัติของผู้ที่จะประกอบอาชีพอิสระโดยทั่วไปนั้นควรมีคุณสมบัติ คือ ขยัน อดทน มีความคิดสร้างสรรค์ทางธุรกิจ มีมนุษยสัมพันธ์ มีความซื่อสัตย์ มีความรู้ มีความกล้า มองโลกในแง่ดี มีความพยายามและมีความรับผิดชอบ

ปัจจัยสำคัญในการประกอบอาชีพอิสระ

บรรจง ชูสกุลชาติ (2533) กล่าวว่า ปัจจัยพื้นฐานในการประกอบอาชีพอิสระของบุคคลที่จะทำให้ประสบความสำเร็จนั้น ประกอบด้วย ความรู้ความสามารถ และทักษะวิชาชีพนั้น ๆ ทักษะที่ดีต่อการประกอบอาชีพอิสระ เทคนิคการจัดการ และทุน เช่น เงินและที่ดิน

สุภีร์ สนิทวงศ์ ณ อยุธยา (2521) ได้สรุปปัจจัยสำคัญในการประกอบอาชีพอิสระไว้ว่า ต้องรู้ตัวเองว่ามีวิถึญาณของความเป็นผู้ประกอบการหรือไม่ และต้องสำรวจว่าตนมีความพร้อมในการริเริ่มกิจการ คือ มี 5 M หรือยัง คือ Market (ตลาด และช่องทางการจำหน่าย) Man (ทีมงาน) Money (เงินทุน เครดิตที่ใช้ในกิจการ) Management (มีความสามารถในการจัดการ) และ Manufacture (มีกำลังผลิตที่ดี)

จรรยา ทัพพะกุล ณ อยุธยา (2530) กล่าวถึงสิ่งที่ต้องพิจารณาที่สำคัญในการประกอบอาชีพอิสระ คือ ตลาด วัตถุดิบ กำลังคน แหล่งที่ตั้ง เงินทุน การจัดการ

อุมาพร หล่อสมฤดี (2530) สรุปปัจจัยที่มีส่วนเกื้อหนุนให้ประสบความสำเร็จในการประกอบอาชีพอิสระ จากการศึกษาเฉพาะกรณี คือ

1. คุณลักษณะส่วนตัว ประกอบด้วย
 - 1.1 ความขยัน อดทน ประหยัด
 - 1.2 ฉลาด มีไหวพริบดี มีความคิดริเริ่มและมองเห็นการณ์ไกล
 - 1.3 มีมนุษยสัมพันธ์ดี สามารถผูกใจเพื่อนร่วมงานและลูกค้าได้
 - 1.4 มีความกระตือรือร้น ปรับปรุงงานให้ดีขึ้นอยู่เสมอ
 - 1.5 มีความเชื่อมั่นในตนเอง กล้าตัดสินใจ กล้าเสี่ยง
 - 1.6 มีความซื่อสัตย์สุจริต
 - 1.7 มีสุขภาพสมบูรณ์ แข็งแรง
 - 1.8 มีทัศนคติที่ดีต่ออาชีพ คือ คิดว่าอาชีพที่ทำอยู่เป็นอาชีพที่มีเกียรติ

เป็นที่ยอมรับของสังคม สามารถที่จะเลี้ยงตนเองและครอบครัวได้เป็นอย่างดี

2. ปัจจัยทางสังคมด้านอื่น ๆ เป็นปัจจัยที่มีส่วนเอื้ออำนวยให้บุคคลประสบความสำเร็จในอาชีพ ได้แก่

2.1 ทำเลที่ตั้ง เป็นสิ่งสำคัญยิ่งสำหรับการค้าขาย ควรอยู่ในทำเลที่เป็นศูนย์กลางชุมชน คนทั่วไปสามารถติดต่อได้ง่าย การคมนาคมสะดวก

2.2 ความสามารถในการจัดการหรือบริหารงาน คือ สามารถจัดการเกี่ยวกับผู้ร่วมงาน การแบ่งหน้าที่กันทำ การจัดการเรื่องเงิน

2.3 ความต้องการที่จะให้เป็นที่ยอมรับของสังคม ซึ่งเป็นแรงกระตุ้นให้บุคคลพยายามสร้างตัวให้ทัดเทียมคนอื่น

จากข้อความข้างต้นจะเห็นได้ว่า บุคคลที่จะประสบความสำเร็จในการประกอบอาชีพอิสระนั้นต้องมีปัจจัยที่เอื้อต่อการประสบความสำเร็จในหลายด้าน คือ นอกจากจะมีคุณลักษณะส่วนตัวแล้ว ยังต้องอาศัยปัจจัยอื่นประกอบด้วย เช่น เงินทุน ตลาด ที่ดิน ทำเลที่ตั้ง และแรงหนุนทางสังคม เป็นต้น

การประกอบอาชีพอิสระกับหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533)

การประกอบอาชีพอิสระเพื่อการมีรายได้ระหว่างเรียนเป็นการจัดการศึกษาในลักษณะบูรณาการของรายวิชาต่าง ๆ ในหลักสูตร มาจัดเป็นประสบการณ์ตรงให้กับผู้เรียนได้ฝึกงานอย่างครบวงจร ให้มีรายได้ระหว่างเรียน มุ่งเน้นคุณธรรม ค่านิยมที่พึงประสงค์อย่างสอดคล้องสัมพันธ์กับหลักสูตรฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533 ทุกระดับ จะเห็นได้จากหลักการ จุดหมาย โครงสร้างของหลักสูตร ซึ่งได้ระบุไว้อย่างชัดเจน ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการประกอบอาชีพ ดังนี้ (กรมวิชาการ, 2535)

1. หลักการของหลักสูตร ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ที่มุ่งส่งเสริมการประกอบอาชีพ มีดังนี้

ข้อ 1 เป็นการศึกษาที่มุ่งให้ผู้เรียนค้นพบความสามารถ ความถนัด ความสนใจของตนเอง

ข้อ 2 เป็นการศึกษาทั่วไป เพื่อเป็นพื้นฐานสำหรับการประกอบสัมมาชีพ หรือการศึกษาต่อ

2. จุดหมายของหลักสูตรในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น เฉพาะส่วนที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมอาชีพ มีดังนี้

ข้อ 6 มีทัศนคติที่ต่อสัมมาชีพทุกชนิด มีนิสัยรักการทำงาน และมีความสามารถในการเลือกอาชีพเหมาะสมกับความถนัด และความสนใจของตนเอง

ข้อ 7 มีทักษะพื้นฐานในการประกอบสัมมาชีพ มีความสามารถในการจัดการ และสามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้

3. โครงสร้างของหลักสูตร มีการแบ่ง โครงสร้างตามลักษณะวิชาบังคับ และวิชาเลือกเสรี ซึ่งแบ่งได้เป็น 3 ลักษณะ คือ

3.1 วิชาสามัญ ประกอบด้วยกลุ่มภาษา วิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ พลานามัย ศิลปะศึกษา และสังคมศึกษา ทุกรายวิชามุ่งหวังที่จะให้นักเรียนเรียนรู้เพื่อนำไปใช้ในการพัฒนาอาชีพของตนเอง และบางรายวิชา นักเรียนยังสามารถประกอบอาชีพโดยตรงได้อีกด้วย เช่น

3.1.1 ความรู้จากภาษาไทย สามารถนำไปใช้ในการเขียนบทความ นวนิยาย วิจารณ์ภาษาไทยให้ชาวต่างประเทศ

3.1.2 ความรู้จากภาษาต่างประเทศ นำไปใช้ในการเป็นมัคคุเทศก์ หรือการแปลเอกสาร

3.1.3 ความรู้จากคณิตศาสตร์ นำไปใช้ในการเป็นนักบัญชี นักสถิติ นักคอมพิวเตอร์

3.1.4 ความรู้จากวิทยาศาสตร์ นำไปใช้ในการเป็นนักประดิษฐ์ นักทดลอง

3.1.5 ความรู้จากศิลปะศึกษา และศิลปะ นำไปใช้ในการเป็นนักแสดง นักดนตรี นักออกแบบ นักเขียนโปสเตอร์ หรือประติมากรรมศิลปะจำหน่าย เป็นต้น

อนึ่ง ในการประกอบอาชีพใด ๆ นั้น ผู้ประกอบการจะต้องใช้ความรู้พื้นฐานในวิชาสามัญ นำไปประยุกต์ใช้ด้วย เช่น อาชีพธุรกิจ ต้องใช้ความรู้ภาษาไทย ภาษาต่างประเทศ สังคมศึกษา คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ศิลปะศึกษาบางแขนง หรืออาจต้องใช้ความรู้ในวิชาพลานามัยด้วยในบางกรณี โดยใช้ประกอบกับวิชาชีพธุรกิจ ในการจัดการ การขาย การตลาด และการผลิต ตลอดจนการตัดสินใจ การแก้ปัญหาต่าง ๆ ด้วย ดังนั้น

ผู้บริหารและผู้เกี่ยวข้อง จึงควรดำเนินการให้ครูผู้สอนในวิชาสามัญ ได้ตระหนักในความ สัมพันธ์ของวิชาดังกล่าว แล้วนำไปสอนนักเรียนให้เห็นคุณค่าและปฏิบัติได้อย่างแท้จริง

3.2 วิชาอาชีพ เป็นวิชาเลือกเสรี แบ่งเป็น 4 กลุ่ม คือ

3.2.1 กลุ่มงานผลิต

3.2.2 กลุ่มงานบริการ

3.2.3 กลุ่มงานเสริมงานผลิตและงานบริการ

3.2.4 กลุ่มงานอาชีพอิสระระหว่างเรียน

กลุ่มงานผลิตและงานบริการ ทั้ง 2 กลุ่มนี้ มีรายวิชาให้เลือกอย่าง กว้างขวาง ทั้งอาชีพเกษตร ช่างอุตสาหกรรม คหกรรม พาณิชยกรรม ศิลปทัศนกรรม และ อื่น ๆ วิชาเหล่านี้มุ่งเน้นให้ผู้เรียน เรียนรู้ทักษะการผลิต บริการ การตลาด และการจัดทำ บันทึกการปฏิบัติงาน การทำบัญชี เป็นต้น วิชาเหล่านี้จะช่วยให้นักเรียนสามารถคิดวางแผน การประกอบอาชีพอิสระเพื่อการมีรายได้ระหว่างเรียน ได้เป็นอย่างดี

กลุ่มงานเสริมงานผลิตและงานบริการ วิชาอาชีพในกลุ่มนี้มีจุดมุ่งหมาย ให้ผู้เรียนมีความสามารถในการตัดสินใจ ด้านการจัดการและการตลาด เป็นการเสริมให้ งานผลิตและงานบริการมีประสิทธิภาพดียิ่งขึ้น เช่น รายวิชาการประกอบธุรกิจขนาด เล็ก งานบัญชีต่าง ๆ กฎหมายพาณิชย์ เป็นต้น

กลุ่มงานอาชีพอิสระระหว่างเรียน กลุ่มวิชานี้มีเพียงรายวิชาเดียว คือ ช 041 การปฏิบัติงานอาชีพ เป็นรายวิชาเพื่อการประกอบอาชีพระหว่างเรียน ผู้เรียน จะต้องผ่านรายวิชาอาชีพที่มีเนื้อหาและทักษะตรงกับรายวิชานี้มาก่อน หรือโรงเรียนได้ตรวจสอบแล้วว่า ผู้เรียนมีความรู้พื้นฐานเพียงพอที่จะเรียนวิชานี้ได้ โดยโรงเรียนจะแต่งตั้ง คณะกรรมการเพื่อพิจารณาอนุมัติโครงการ กำหนดหน่วยการเรียนรู้ ตามความเหมาะสมกับ อาชีพที่เลือก ติดตามประเมินผลโครงการ และโรงเรียนจะต้องกำหนดให้มีอาจารย์ที่ปรึกษา ประจำตัวนักเรียน หรือกลุ่มนักเรียน เพื่อให้คำปรึกษา นิเทศและติดตามประเมินผลการ ปฏิบัติโครงการ

3.3 กิจกรรม กิจกรรมตามโครงสร้างของหลักสูตร แบ่งเป็น

3.3.1 กิจกรรมตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ

3.3.2 กิจกรรมแนะแนว หรือกิจกรรมแก้ปัญหา หรือกิจกรรมเพื่อ

พัฒนาการเรียนรู้

3.3.3 กิจกรรมอิสระของผู้เรียน

กิจกรรมทั้ง 3 ลักษณะ โรงเรียนสามารถนำการประกอบอาชีพอิสระ เพื่อการมีรายได้ระหว่างเรียนของนักเรียน มาจัดได้ในคาบกิจกรรมดังกล่าว ตามความเหมาะสม ดังเช่น ในคาบกิจกรรมแนะแนว ครูแนะแนวสามารถให้คำปรึกษาและความรู้เกี่ยวกับข้อมูลทางด้านอาชีพ การตัดสินใจเลือกอาชีพ เป็นต้น ในคาบกิจกรรมตามระเบียบ นักเรียนตัดสินใจเลือกกิจกรรมทางด้านอาชีพได้ตลอดจนกิจกรรมอิสระของผู้เรียน นักเรียนสามารถรวมกลุ่มประกอบอาชีพอิสระได้ เป็นต้น

จากความสัมพันธ์ของหลักสูตรมัธยมศึกษาทั้งหลักการ จุดหมาย โครงสร้างกับการส่งเสริมการประกอบอาชีพอิสระ เพื่อการมีรายได้ระหว่างเรียน โดยสรุป โรงเรียนสามารถดำเนินการให้นักเรียนปฏิบัติเกี่ยวกับการประกอบอาชีพอิสระ เป็น

4 ลักษณะ ดังนี้ (กรมสามัญศึกษา, 2535ค)

1. กลุ่มนักเรียนที่เลือกเรียนรายวิชา กลุ่มงานผลิต กลุ่มงานบริการ กลุ่มงาน-เสริมงานผลิตและงานบริการ ในกรณีที่นักเรียนได้ลงทะเบียนเรียนรายวิชาเลือกต่าง ๆ แล้ว นักเรียนต้องการเรียนซ้ำในรายวิชาเดิม เพื่อฝึกทักษะเพิ่มเติมหรือเพื่อหารายได้ระหว่างเรียน โรงเรียนก็สามารถที่จะกระทำได้
2. กลุ่มนักเรียนที่เลือกเรียนวิชา ช 041 ปฏิบัติงานอาชีพ ซึ่งต้องเรียนอย่างน้อย 12 หน่วยการเรียนรู้ ผู้เรียนต้องผ่านรายวิชาอาชีพที่มีเนื้อหาและทักษะตรงกับรายวิชานั้นมาก่อน และหรือโรงเรียนได้ตรวจสอบแล้วว่า ผู้เรียนมีความรู้พื้นฐานเพียงพอที่จะเรียนวิชานี้ได้ โดยโรงเรียนจะแต่งตั้งคณะกรรมการเพื่อพิจารณาอนุมัติโครงการ กำหนดหน่วยการเรียนรู้ ติดตามประเมินผล รวมทั้งมีครูที่ปรึกษาประจำตัวนักเรียน หรือกลุ่มนักเรียนด้วย ทั้งนี้อาจลงทะเบียนเรียนภายใน 1 ภาคเรียน หรือหลายภาคเรียนก็ได้
3. กลุ่มนักเรียนที่เลือกกิจกรรมตามโครงสร้างของหลักสูตร โดยโรงเรียนจัดคาบให้นักเรียน ได้มีการประกอบอาชีพอิสระเพื่อการมีรายได้ระหว่างเรียน
4. กลุ่มนักเรียนที่ทำกิจกรรมตามโครงการส่งเสริมการประกอบอาชีพอิสระเพื่อการมีรายได้ระหว่างเรียน ของกรมสามัญศึกษา

แนวคิดเกี่ยวกับ โครงการส่งเสริมการประกอบอาชีพอิสระเพื่อการมีรายได้ระหว่างเรียน ของ โรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษา

โครงการส่งเสริมการประกอบอาชีพอิสระเพื่อการมีรายได้ระหว่างเรียน เป็นโครงการที่กรมสามัญศึกษาจัดขึ้นเพื่อเป็นการสนองการจัดการเรียนการสอนให้บรรลุตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร โดยเฉพาะการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนทางด้านวิชาอาชีพที่จะให้ผู้เรียนได้มีความรู้ มีประสบการณ์จริงในงานอาชีพ มีรายได้ระหว่างเรียน มีความมั่นใจในการสร้างอาชีพในท้องถิ่น ให้ผู้เรียนและผู้ปกครองเห็นคุณค่าและประโยชน์จากการศึกษาในระดับมัธยมศึกษามากขึ้น ซึ่งจะส่งผลให้สภาพเศรษฐกิจและสังคมดีขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์ที่สำคัญคือ เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนให้โรงเรียนจัดกิจกรรมการเรียนการสอนวิชาสามัญและวิชาอาชีพได้สอดคล้องตามจุดประสงค์ของหลักสูตร และเพื่อส่งเสริมและสนับสนุนให้นักเรียนนำความรู้และทักษะที่ได้ศึกษามา ไปสู่การปฏิบัติจริง

การประกอบอาชีพอิสระเพื่อการมีรายได้ระหว่างเรียน ในโรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษานั้น มีลักษณะที่สำคัญดังนี้ (กรมสามัญศึกษา, 2535 ค)

1. เป็นกิจกรรมของนักเรียน ที่มุ่งเน้นให้นักเรียนรู้จักคิด ทำ และแก้ปัญหาด้วยตนเอง เป็นกระบวนการเสริมสร้างค่านิยมในการรู้จักทำงานเพื่อเลี้ยงชีพ โดยเน้นอาชีพอิสระให้นักเรียนรู้จักคิดสร้างงานมากกว่าใฝ่ใจในอาชีพรับจ้าง
2. เป็นกิจกรรมที่มุ่งเน้นให้นักเรียนได้เรียนรู้คุณธรรม และ เกิดคุณลักษณะที่ดีขึ้นในตนเอง จากการศึกษาปฏิบัติจริง
3. เป็นกิจกรรมเสริมหลักสูตรตามแนวทางแก้ปัญหาด้านเศรษฐกิจและสภาพสังคม เป็นวิธีการหนึ่งของการป้องกันและแก้ปัญหาการว่างงาน
4. เป็นกิจกรรมเสริมในกิจกรรมต่าง ๆ ของหลักสูตร

สำหรับการจัดโครงการส่งเสริมการประกอบอาชีพอิสระเพื่อการมีรายได้ระหว่างเรียนนั้น จะต้องดำเนินการตามประกาศของกรมสามัญศึกษา เรื่องหลักเกณฑ์ตามโครงการส่งเสริมการประกอบอาชีพอิสระเพื่อการมีรายได้ระหว่างเรียน ของโรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษา ซึ่งประกาศ ณ วันที่ 6 มีนาคม 2533 ดังนี้

1. โรงเรียนตั้งคณะกรรมการขึ้นมาประมาณ 7 คน มีหัวหน้าสถานศึกษาเป็นประธานกรรมการทำหน้าที่ควบคุมการใช้จ่ายและดูแลรักษาเงิน รวมทั้งส่งเสริมและพิจารณาอนุมัติโครงการ กรรมการควรเป็นข้าราชการครูในโรงเรียน 3 คน และเป็นบุคคลภายนอกโรงเรียน 3 คน คือ นักการธนาคาร นักธุรกิจและผู้นำชุมชน
2. ให้นักเรียนของแต่ละโรงเรียนรวมกันเป็นกลุ่ม ตั้งแต่ 3 คนขึ้นไป เสนอโครงการอาชีพอิสระเพื่อการมีรายได้ระหว่างเรียน เพื่อให้คณะกรรมการพิจารณาอนุมัติและจัดสรรเงินตามความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของโครงการ ทั้งนี้ต้องให้นักเรียนใช้เงินที่นักเรียนแต่ละคนมี ร่วมกันลงทุนตามความสามารถของแต่ละคนก่อน หากเหลืออย่างไรจึงให้นักเรียนเสนอต่อคณะกรรมการพิจารณาให้ยืมเงินจากทุนโรงเรียนที่มีอยู่ แต่ทั้งนี้จะยืมได้ไม่เกินคนละ 500 บาท หากนักเรียนไม่รวมกลุ่มกันตั้งแต่ 3 คนขึ้นไป จะไม่มีสิทธิ์ได้รับการพิจารณาให้ยืมเงินทุน
3. ในการยืมเงินทุนให้มีข้อตกลงกำหนดเวลาชำระเงินหรือทยอยส่งคืนให้โรงเรียนใช้เป็นทุนส่งเสริมการประกอบอาชีพอิสระ เพื่อการมีรายได้ระหว่างเรียนของนักเรียนกลุ่มอื่นต่อไป
4. โรงเรียนจัดให้มีที่ปรึกษา ผู้ตรวจสอบบัญชี ผู้รู้ในวิชาชีพสาขาต่าง ๆ ดูแลคุณธรรมในการทำงาน การปฏิบัติงานตามโครงการ การทำงานอย่างมีระบบ การทำบัญชี การประชุมปรึกษาหารือ การบันทึกข้อตกลงและมีการปฏิบัติตามข้อตกลงนั้น ๆ ของนักเรียน อาจตั้งครูอาจารย์ ผู้เห็นสมควรคนใดคนหนึ่งหรือหลายคนก็ได้
5. ให้โรงเรียนส่งโครงการที่คณะกรรมการอนุมัติและรายงานผลตามโครงการให้จังหวัด เขตการศึกษาและกรมสามัญศึกษาทราบ เพื่อพิจารณาหาทางสนับสนุนและเผยแพร่ต่อไป ในกรณีที่นักเรียนนำเงินไปดำเนินการตามโครงการแล้วขาดทุน หรือไม่สามารณำเงินที่ยืมไปส่งคืนเมื่อสิ้นสุดโครงการแล้ว ให้โรงเรียนเสนอขออนุมัติต่อคณะกรรมการแล้วรายงานให้กรมสามัญศึกษาทราบ
6. ให้กรมสามัญศึกษา เขตการศึกษาและจังหวัด นิเทศ ติดตามผล ให้การสนับสนุนการดำเนินงานตามโครงการ แล้วรายงานผลการดำเนินงานเสนอหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทราบ

การดำเนินโครงการส่งเสริมการประกอบอาชีพอิสระเพื่อการมีรายได้ระหว่างเรียน ตาม
แนวทางการดำเนินงานของหน่วยงานศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา

1. แนวทางการดำเนินงานของโรงเรียนตามโครงการส่งเสริมการประกอบ
อาชีพอิสระเพื่อการมีรายได้ระหว่างเรียน มีดังนี้

1.1 การกำหนดเป้าหมาย แนวทางในการปฏิบัติงานของ โรงเรียน
โรงเรียนกำหนดเป้าหมาย และแนวทางการปฏิบัติงานของ โรงเรียน โดยผู้บริหารโรงเรียน
และหรือคณะกรรมการประกอบอาชีพอิสระ ร่วมกันศึกษาข้อมูลและเอกสารที่เกี่ยวข้อง เช่น
นโยบายการศึกษา หลักสูตร ทิศทางการจัดการศึกษา ของกรมสามัญศึกษา รวมทั้งหลักเกณฑ์
การประกอบอาชีพอิสระเพื่อการมีรายได้ระหว่างเรียนของนักเรียน ทฤษฎี หลักการที่เกี่ยวข้อง
เพื่อกำหนดเป็นนโยบาย เป้าหมายหรือแนวทางการปฏิบัติงานของ โรงเรียน แล้วแจ้งให้
บุคลากรในโรงเรียนทราบ โดยทั่วกัน

1.2 แต่งตั้งคณะกรรมการส่งเสริมการประกอบอาชีพอิสระ และคณะกรรมการ
คณะกรรมการส่งเสริมการประกอบอาชีพอิสระ ประกอบด้วยบุคคล ดังนี้

1. ผู้บริหาร โรงเรียน	ประธานกรรมการ
2. ครู-อาจารย์ใน โรงเรียน	กรรมการ
3. ครู-อาจารย์ใน โรงเรียน	กรรมการ
4. นักการธนาคาร	กรรมการ
5. นักธุรกิจ	กรรมการ
6. ผู้นำชุมชน	กรรมการ
7. ครู-อาจารย์ใน โรงเรียน	กรรมการและเลขานุการ

บทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการส่งเสริมการประกอบอาชีพอิสระ

1. พิจารณาอนุมัติโครงการที่นักเรียนเสนอ
2. ควบคุมการใช้จ่ายและดูแลรักษาเงิน
3. ส่งเสริม สนับสนุน สร้างขวัญและกำลังใจ
4. นิเทศ กำกับ ติดตามการดำเนินงาน

5. พิจารณาอนุมัติและแก้ปัญหาในกรณีที่นักเรียนดำเนินงานตามโครงการแล้วขาดทุน หรือไม่สามารนำเงินที่ยืมมาคืนเมื่อสิ้นสุดโครงการ

การแต่งตั้งคณะกรรมการ

การแต่งตั้งคณะกรรมการเพื่อเป็นผู้รับผิดชอบโครงการนั้น โรงเรียนอาจแต่งตั้งบุคลากรฝ่ายต่าง ๆ ตามที่โรงเรียนเห็นว่ามีความจำเป็น โดยยึดหลักความพร้อมของบุคลากรในโรงเรียน จึงอาจแต่งตั้งเป็นบุคคลหรือเป็นคณะกรรมการ ซึ่งหากแต่งตั้งเป็นคณะกรรมการเพื่อร่วมกันรับผิดชอบโครงการ จะส่งผลให้การดำเนินงานบรรลุผลมากยิ่งขึ้น

บทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการ

1. ให้คำปรึกษาและให้ข้อมูลด้านอาชีพ ด้านการตลาด การผลิต และการบริการ

2. ให้คำปรึกษาแนะนำด้านการทำบัญชี การตรวจสอบบัญชี

3. การเก็บรักษาเงิน ทำบัญชีรับ-จ่ายเงินทุนส่งเสริมการประกอบอาชีพอิสระของโรงเรียน

4. รับผิดชอบเขียนจัดตั้งกิจการ จัดทำแบบฟอร์มเอกสารต่าง ๆ

5. สรุปผลการดำเนินงานโครงการ

6. เป็นครูที่ปรึกษาโครงการ

1.3 การประเมินสภาพปัจจุบัน

การประเมินสภาพปัจจุบันจะทำให้โรงเรียนและคณะกรรมการได้ทราบข้อมูลต่าง ๆ เกี่ยวกับความพร้อมของบุคลากร งบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ ปัญหาและอุปสรรค ลักษณะอาชีพในท้องถิ่น ตลอดจนสภาพการจัดหลักสูตร รายวิชา กิจกรรมที่สอดคล้องสัมพันธ์กับการดำเนินงานการประกอบอาชีพอิสระของนักเรียน ซึ่งหน่วยงานในเขตพื้นที่ กรมสามัญศึกษา (2533) กล่าวถึงโรงเรียนที่จะพัฒนาอาชีพอิสระว่า จะต้องเตรียมความพร้อมในทุกด้านดังนี้

1. ด้านบุคลากร ผู้บริหารต้องยินดีให้การสนับสนุน ให้มีที่ปรึกษาโครงการ กิจกรรม งาน เพื่อให้ความรู้หรือฝึกให้นักเรียนมีประสบการณ์ตรง มีคุณลักษณะนิสัยที่เหมาะสมกับการประกอบอาชีพนั้น ๆ มีบุคลากรที่มีวุฒิ ประสบการณ์ตรงกับสายอาชีพ มี

บุคลากรที่สามารถแนะนำ ให้ข้อมูลข่าวสารด้านอาชีพ และมีบุคลากรหลายฝ่ายให้ความร่วมมือด้วยดี

2. ด้านสถานที่ คือ ควรมีห้องหรือบริเวณสำหรับฝึกปฏิบัติ มีแหล่งชุมชน หรือสภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวยต่อการส่งเสริมพัฒนาอาชีพ มีแหล่งจำหน่าย หรือตลาดที่มีความสะดวกในการนำสินค้าไปวางจำหน่าย

3. ด้านเครื่องมือ วัสดุอุปกรณ์ สื่อการเรียน ตลอดจนทรัพยากรท้องถิ่น โดยเตรียมให้เหมาะสม เพียงพอ และหาได้ง่ายในท้องถิ่น

4. สภาพการเรียนการสอน โดยส่งเสริมให้นักเรียนรวมกลุ่มกัน สร้างงานอาชีพอิสระ จัดกลุ่มสนใจ เปิดโอกาสให้ร่วมกันคิดสร้างสรรค์อาชีพอิสระ หรืออาชีพในท้องถิ่น โดยให้ลงมือวางแผน และเป็นผู้ผลิตจริง ๆ ควรแนะนำอาชีพที่จะประสบความสำเร็จ เพื่อเป็นขวัญกำลังใจ และควรให้นักเรียนได้เรียนรู้กระบวนการแก้ปัญหาเมื่อพบอุปสรรคต่าง ๆ การส่งเสริมให้นักเรียนเป็นผู้ขายหรือนำผลผลิตของนักเรียนมาขาย อาจใช้กิจกรรมสหกรณ์ช่วย ควรให้นักเรียนได้รับการฝึกทักษะทางด้านธุรกิจตามสภาพความพร้อม และฝึกคุณลักษณะนิสัยที่ดีในการประกอบอาชีพ ให้รู้จักพัฒนาอาชีพให้ก้าวหน้า โดยมีการประเมิน ปรับปรุง แก้ไข

5. ด้านอื่น ๆ ได้แก่ ความร่วมมือสนับสนุนจากผู้ปกครอง สถานประกอบการหรือแหล่งชุมชน เป็นต้น

จากข้อเสนอของกรมสามัญศึกษา สรุปได้ว่า ในการพัฒนาอาชีพอิสระนั้น โรงเรียนต้องเตรียมความพร้อมในทุกด้าน ทั้งด้านบุคลากร อาคารสถานที่ การจัดสภาพการเรียนการสอน นอกจากการเตรียมความพร้อมในสถานที่โดยตรงแล้ว โรงเรียนยังต้องมีความพร้อมในการสัมพันธ์กับชุมชนด้วย โดยขอความร่วมมือกับชุมชนในการให้ความสนับสนุนทรัพยากรด้านต่าง ๆ ซึ่ง ทวน พินธุพันธ์ (2529) ได้เสนอแนะวิธีการใช้แหล่งความรู้ทรัพยากรในชุมชนดังนี้

1. นำทรัพยากรธรรมชาติในชุมชนมาใช้ประโยชน์ในการเรียนการสอนซึ่งควรเป็นของที่ทำได้ง่ายในชุมชนนั้น ๆ

2. เชิญบุคคลในชุมชนหรือทรัพยากรบุคคลมาเป็นวิทยากรแก่นักเรียน

3. พานักเรียนออกไปศึกษานอกสถานที่ โดยใช้แหล่งความรู้ต่าง ๆ ในชุมชน

4. ให้นักเรียนศึกษาวัฒนธรรมพื้นบ้านในชุมชน

การที่จะพัฒนาอาชีพอิสระให้ได้ผลนั้น โรงเรียนต้องประเมินสภาพปัจจุบัน จากความพร้อมของโรงเรียนในด้านต่าง ๆ ทุก ๆ ด้าน ทั้งภายในโรงเรียนและชุมชน ทั้งนี้ เพื่อนำสภาพดังกล่าวมาเป็นข้อมูลสำหรับการวางแผนจัดทำโครงการของโรงเรียน และเตรียมพร้อมในการดำเนินการต่อไปให้เหมาะสม สอดคล้องกับสภาพปัจจุบัน และปัญหาเพื่อให้ได้โครงการที่มีคุณภาพต่อไป สำหรับวิธีการให้ได้มาซึ่งข้อมูลนั้น โรงเรียนสามารถออกแบบสำรวจ สัมภาษณ์ สังเกต ประชุม ศึกษาจากเอกสารตามควรแก่กรณี

1.4 การเขียนโครงการของโรงเรียน

เทียนฉาย กิระนันท์ (2535) ได้ให้ความหมาย ความสำคัญ และองค์ประกอบพื้นฐานของโครงการว่า โครงการหมายถึง การกระทำ หรือการเตรียมการ เพื่อกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่ง หรืออาจจะหมายถึงแนวความคิดในเรื่องหนึ่ง ๆ เพื่อหาทางปฏิบัติหรือดำเนินการให้บรรลุวัตถุประสงค์ของเรื่องนั้น ๆ ที่แน่ชัด และมีระบบโครงการมีความสำคัญเป็นอย่างมากต่อการดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่ง เพราะจะเป็นสิ่งที่ช่วยชี้แนะแนวทางและกำหนดลักษณะตลอดจนขอบเขตการดำเนินงาน รวมทั้งเป้าหมายของการทำงานนั้น ๆ องค์ประกอบพื้นฐานในโครงการแต่ละโครงการควรประกอบด้วย ความสำคัญและที่มาของโครงการ วัตถุประสงค์และเป้าหมายของโครงการ ขอบเขตของโครงการ วิธีดำเนินงานตามโครงการ ความสัมพันธ์กับโครงการอื่น ขั้นตอนการดำเนินงาน ทรัพยากรที่ต้องใช้ในโครงการ งบประมาณของโครงการ และอื่น ๆ

สมหวัง นิธิยานุวัฒน์ (2535) ได้กล่าวถึงโครงการว่า โครงการหมายถึง แผนย่อย ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของแผนงานหรือเป็นกลุ่มของกิจกรรมที่จะดำเนินการในระยะเวลาที่กำหนด เพื่อให้บรรลุเป้าหมายและวัตถุประสงค์ของแผนงานที่ได้ระบุไว้ ส่วนประกอบของโครงการโดยทั่วไปจะประกอบด้วย วัตถุประสงค์ เป้าหมาย วิธีการ การจัดการบริหารโครงการ ปัจจัยในการดำเนินโครงการ ผู้รับผิดชอบโครงการ และระยะเวลาในการดำเนินโครงการ

เนื่องจากโครงการเป็นการเตรียมการเพื่อกระทำอย่างใดอย่างหนึ่ง และเป็นส่วนหนึ่งของแผนงานที่จะดำเนินการให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ระบุไว้ การเขียนโครงการของโรงเรียนจึงมีความสำคัญเป็นอย่างมากต่อการดำเนินงานต่างๆ ของโรงเรียน และเป็นส่วนที่จะทำให้งานประสบความสำเร็จได้ เพื่อให้งานดำเนินไปตามวัตถุประสงค์ที่คาดหวังไว้ เมื่อโรงเรียนได้ทราบข้อมูลจากการประเมินสภาพปัจจุบันแล้ว โรงเรียนควรรนำข้อมูลมาวิเคราะห์ เรียบเรียงและรวบรวมให้เห็นสภาพความพร้อมในด้านต่าง ๆ หรือปัญหาอุปสรรค แล้วนำมาวางแผนเขียนโครงการของโรงเรียนโดยระบุเหตุผล วัตถุประสงค์ เป้าหมาย และองค์ประกอบอื่น ๆ ที่จำเป็นเพื่อดำเนินงานตามโครงการเพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ต่อไป

1.5 การประชาสัมพันธ์และสร้างความเข้าใจ

ในฐานะที่โรงเรียนเป็นสังคมหนึ่ง ความเคลื่อนไหวทางการดำเนินการจัดการศึกษาของโรงเรียน จึงควรให้ประชาชนและบุคลากรทุกฝ่ายในโรงเรียน ทราบ เข้าใจและให้ความร่วมมือ การประชาสัมพันธ์จึงเป็นสิ่งจำเป็น นพพงษ์ บุญจิตราดุลย์ (2530) ได้กล่าวถึงความมุ่งหมายและวัตถุประสงค์ของการจัดประชาสัมพันธ์โรงเรียนไว้ ดังนี้

1. เพื่อเสนอรายงานให้ประชาชนทราบความเคลื่อนไหว ความเปลี่ยนแปลงเกี่ยวกับกิจกรรมของโรงเรียนและการจัดการศึกษา
2. เพื่อให้ประชาชนรู้สึกเป็นเจ้าของและให้ความร่วมมือในการจัดการศึกษา
3. เพื่อส่งเสริมให้ครู นักเรียน ผู้ปกครองมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกัน ร่วมมือกันแก้ปัญหาของเด็กทั้งทางโรงเรียนและที่บ้าน
4. เพื่อสร้างศรัทธา ความนิยมของประชาชนที่มีต่อโรงเรียน
5. เพื่อประเมินความต้องการของผู้ปกครองและประชาชนในท้องถิ่นที่มีต่อการศึกษา เพื่อหาทางตอบสนองความต้องการของชุมชน
6. เพื่อแก้ไขความขัดแย้งต่าง ๆ ที่นักเรียน ผู้ปกครอง ครู และประชาชนมีต่อโรงเรียนให้หมดสิ้น

7. เพื่อเปิดโอกาสให้ฝ่ายต่าง ๆ เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา
8. เพื่อให้เด็กเรียน ครู ผู้ปกครองเข้าใจระเบียบ กฎเกณฑ์ตรงกัน เพื่อร่วมมือกัน ในการปฏิบัติ
9. เพื่อเชิญชวนให้ประชาชนสนับสนุน ก่อตั้งโรงเรียนทั้งด้านกำลังกาย ใจ ปัญญาความคิด วัสดุ แรงงานและการเงิน
10. เพื่อสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันระหว่างบ้าน โรงเรียน ชุมชน โดยมีโรงเรียนเป็นศูนย์ประชาคม ศูนย์การศึกษาและศูนย์วัฒนธรรมของชุมชน

พินัส หันนาคินทร์ (2513) ได้กล่าวถึงความมุ่งหมายของการจัดประชาสัมพันธ์ คือ เพื่อมุ่งแสวงหาข่าวสารต่าง ๆ ที่ผู้ปกครองต้องทราบในการดำเนินงานของโรงเรียน เพื่อหาความร่วมมือจากชุมชน ทำให้ชุมชนเข้าใจโรงเรียนยิ่งขึ้น เพื่อป้องกันความเข้าใจผิดหรือการถูกวิพากษ์วิจารณ์จากบุคคลผู้ไม่เป็นมิตรต่อโรงเรียน เป็นการสนับสนุนให้เด็กเรียนเห็นคุณค่าของการศึกษา พยายามเรียนต่อไป เมื่อทราบจุดหมาย วิชาที่สอนในโรงเรียน ตลอดจนแนวทางที่จะประกอบอาชีพที่จะเรียนต่อเมื่อจบออกจากโรงเรียนไปแล้ว และเพื่อให้ผู้ปกครองเกิดความเชื่อมั่นในโรงเรียนมากยิ่งขึ้น

การจัดให้มีการประชาสัมพันธ์ โรงเรียนนั้น สรุปได้ว่ามีจุดมุ่งหมายเพื่อให้กลุ่มบุคคลที่เกี่ยวข้องกับโรงเรียน เช่น ครู นักเรียน ผู้ปกครองและประชาชนได้ทราบถึงวัตถุประสงค์ ระเบียบ การดำเนินงานของโรงเรียน เพื่อให้เห็นคุณค่าของการศึกษา สร้างเสริมความนิยมนับถือและเกิดศรัทธาต่อโรงเรียน ป้องกันความเข้าใจผิด เปิดโอกาสให้ประชาชนในท้องถิ่น ได้ เข้ามามีส่วนร่วมและให้การสนับสนุน โรงเรียนให้ก้าวหน้ายิ่งขึ้น

ในการจัดการประชาสัมพันธ์โรงเรียน โรงเรียนสามารถใช้กิจกรรมในการประชาสัมพันธ์ได้หลายรูปแบบ ซึ่ง วิจิตร อวาทกุล (2526) ได้เสนอแนะงานและกิจกรรมประชาสัมพันธ์ที่โรงเรียนควรจัดทำในโรงเรียน ดังนี้

1. สร้างความสัมพันธ์ระหว่างครูด้วยกัน โดยอาศัยวารสารภายใน การประชุมชี้แจง การประกาศ การกีฬา งานสังสรรค์

2. สร้างความสัมพันธ์กับโรงเรียนอื่น ๆ ในระหว่างครูและนักเรียน
3. สร้างความสัมพันธ์ระหว่างการดำเนินการของโรงเรียน ครู และผู้ปกครอง โดยตั้งสมาคมผู้ปกครองและครู
4. ให้โรงเรียนเป็นศูนย์กลางของประชาชนในท้องถิ่น โดยจัดกิจกรรมต่าง ๆ ให้บริการอาคารหรือบริเวณโรงเรียน
5. จัดตั้งสมาคม ชมรม สโมสร เช่น สมาคมครู สมาคมศิษย์เก่า ชุมชนที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา
6. ให้ประชาชนได้ใช้สถานที่ของโรงเรียนตามสมควร เช่น ห้องประชุม สนามกีฬา สนามหญ้า สระว่ายน้ำ อุปกรณ์เครื่องไม้เครื่องมือบางอย่าง
7. ใช้ทรัพยากรของโรงเรียนที่มีอยู่ให้สนับสนุนความสัมพันธ์กับชุมชน เช่น ใช้กิจกรรมของครู นักเรียนเสริมกิจกรรมส่วนรวม เช่น การบำเพ็ญประโยชน์ ใช้สิ่งพิมพ์วารสาร บทความเพื่อเสริมความรู้ความเข้าใจกับชุมชน ใช้อุปกรณ์กีฬา โสตทัศนอุปกรณ์สนาม บริเวณเพื่อสร้างความสามัคคี เอื้อเฟื้อบริการต่าง ๆ ต่อชุมชน
8. จัดกิจกรรมเพื่อเชิญชวนประชาชนเข้ามาร่วมหรือรับประโยชน์โดยตรง เช่น ตักบาตรปีใหม่ งานรื่นเริง ประเพณีต่าง ๆ
9. จัดให้มีผู้มีความรู้ ประสบการณ์ในชุมชน เป็นที่ปรึกษาหรือเป็นกรรมการของโรงเรียน
10. จัดตั้งกลุ่มที่เป็นความร่วมมือระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ได้แก่ กลุ่มเกี่ยวกับวัฒนธรรม ประเพณี ศาสนา เช่น กลุ่มอาสา กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มกสิกร กลุ่มทางเศรษฐกิจ เช่น กลุ่มพ่อค้าแม่ค้า คหบดี สหกรณ์และกลุ่มเกี่ยวกับความรักชาติ เป็นต้น

จากแนวคิดข้างต้นจะเห็นได้ว่า กิจกรรมประชาสัมพันธ์โรงเรียนนั้นสามารถใช้กิจกรรมได้หลายรูปแบบ โดยเน้นการสร้างความสัมพันธ์อันดีให้เกิดขึ้นกับบุคลากรทั้งในและนอกโรงเรียน โดยการใช้วารสาร การประชุมชี้แจง การประกาศ การจัดกิจกรรมต่าง ๆ การจัดตั้งชมรม สมาคม ชุมชน กลุ่มสนใจ การให้บริการต่าง ๆ จากทางโรงเรียน เช่น ทรัพยากรบุคคล อาคารสถานที่ และอุปกรณ์ต่าง ๆ เป็นต้น

ในการประชาสัมพันธ์โรงเรียนนั้น สิ่งที่มีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่ง
 สิ่งหนึ่งคือ สื่อที่ใช้ในการประชาสัมพันธ์ อักษรศรี พลอดเปลี่ยว (2530) ได้แบ่งประเภท
 สื่อที่ใช้ในการประชาสัมพันธ์ ดังนี้

1. สื่อที่ใช้ในการประชาสัมพันธ์ภายใน ซึ่งอาจใช้การติดต่อสื่อสารด้วย
 วาจาแบบซึ่งหน้า (Face to Face) หรืออาจใช้สิ่งพิมพ์ในองค์การ (House journal)
 เช่น หนังสือเวียน จดหมายข่าวภายใน วารสารภายใน

2. สื่อที่ใช้ในการประชาสัมพันธ์ภายนอก ซึ่งโรงเรียนอาจใช้สื่อมวลชน
 (Mass Media) เช่น หนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ ภาพยนตร์

ซึ่งสื่อที่กล่าวถึงนี้ อาจสรุปได้เป็นหมวดหมู่ คือ สื่อบุคคลหรือสื่อประเภท
 การพูด สื่อสิ่งพิมพ์ สื่อประเภทภาพ สื่ออิเล็กทรอนิกส์ และสื่อประเภทกิจกรรมพิเศษ

สำหรับการประชาสัมพันธ์และสร้างความเข้าใจตามโครงการส่งเสริมการ
 ประกอบอาชีพอิสระเพื่อการมีรายได้ระหว่างเรียนนั้น โรงเรียนสามารถนำวิธีการ และ
 กิจกรรมประชาสัมพันธ์ดังกล่าวข้างต้นมาประยุกต์ใช้ตามความเหมาะสมกับโรงเรียนได้ เพื่อ
 ให้ผู้เกี่ยวข้องทราบถึงความสำคัญและความจำเป็นของโครงการ หลักการ นโยบาย บทบาท
 ของบุคลากรที่เกี่ยวข้อง แหล่งงบประมาณ และประโยชน์ที่นักเรียนจะได้รับ ซึ่งต้อง
 ประชาสัมพันธ์ทั้งภายนอกและภายในโรงเรียน โดยมีสาระสำคัญที่โรงเรียนควรพิจารณา
 ประชาสัมพันธ์คือ ความสำคัญและความจำเป็น ความหมาย หลักการ แนวคิด หลักเกณฑ์
 การประกอบอาชีพอิสระ อาชีพอิสระกับหลักสูตร นโยบาย แผนและโครงการของโรงเรียน
 ขั้นตอนและปฏิทินดำเนินงาน บทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการส่งเสริมการประกอบอาชีพอิสระ
 และบุคคลที่เกี่ยวข้อง ปัจจัยสนับสนุน เช่น แหล่งเงินทุน วัสดุอุปกรณ์และประโยชน์ที่นักเรียน
 จะได้รับ การประชาสัมพันธ์และสร้างความเข้าใจจึงเป็นขั้นตอนการดำเนินงานที่สำคัญ
 ขั้นตอนหนึ่งซึ่งช่วยให้การดำเนินงานสามารถสำเร็จลุล่วงได้ด้วยดี และช่วยให้ทุกฝ่ายได้รับรู้
 และร่วมมือในการทำงาน

1.6 การรับสมัครกลุ่มนักเรียนที่ทำโครงการ

หลังจากนักเรียนได้ทราบถึงแนวทางในการส่งเสริมการประกอบ
 อาชีพอิสระของโรงเรียน จนเกิดความเข้าใจ และพร้อมที่จะรวมกลุ่มกันดำเนินการด้วยความ
 ความสมัครใจแล้ว โรงเรียนดำเนินการรับสมัครนักเรียน ตามแนวทางดังต่อไปนี้

1. เตรียมการรับสมัคร โดยวางแผนการรับสมัคร กำหนดเงื่อนไข การรับสมัคร การจัดทำใบสมัคร กำหนดวิธีการ และวันเวลา สถานที่ในการสมัคร

สำหรับเงื่อนไขในการสมัคร เช่น ผู้สมัครควรเป็นนักเรียนระดับชั้นเดียวกัน หรือต่างระดับชั้นที่มีความสนใจในด้านอาชีพอิสระร่วมกัน การรวมกลุ่มกันตั้งแต่ 3 คนขึ้นไป เป็นต้น

ในการประชาสัมพันธ์ โรงเรียนควรมอบหมายให้ครูที่ปรึกษา ครูประจำชั้นเป็นผู้ประชาสัมพันธ์ให้นักเรียนทราบวัน เวลา สถานที่ ตลอดจนเน้นสาระสำคัญของอาชีพอิสระ ข้อมูลเกี่ยวกับอาชีพ และการตัดสินใจรวมกลุ่มสมัครเข้าร่วมโครงการของนักเรียนเพิ่มเติม และ/หรือในขณะเดียวกัน โรงเรียนอาจดำเนินการด้วยวิธีการอื่น ๆ เสริม เช่น ดิจิทัลประชาสัมพันธ์ กระจายเสียงตามสาย ประกาศหน้าเสาธง เป็นต้น

2. รับสมัคร

3. รวบรวมข้อมูลจากใบสมัครของนักเรียน เพื่อพิจารณาเสนอแต่งตั้งที่ปรึกษาประจำกลุ่มของนักเรียนต่อไป

1.7 การแต่งตั้งที่ปรึกษาประจำโครงการ

การพิจารณาการได้มาของที่ปรึกษามีดังนี้

1. นักเรียนเลือกครูที่ปรึกษาแล้วให้โรงเรียนแต่งตั้ง
2. โรงเรียนกำหนดครูที่ปรึกษาแล้วให้นักเรียนเลือก
3. โรงเรียนแต่งตั้งครูที่ปรึกษาแล้วเลือกให้นักเรียน
4. ครูเลือกที่จะเป็นที่ปรึกษาของนักเรียนเอง

ข้อควรคำนึงถึงในการแต่งตั้งที่ปรึกษาประจำโครงการ มีดังนี้

1. ที่ปรึกษาประจำโครงการอาจแต่งตั้งให้ประจำโครงการละ 1 คน หรือมากกว่า แต่ละคนอาจรับผิดชอบนักเรียนกลุ่มเดียวหรือหลายกลุ่ม แล้วแต่ความจำเป็นและความเหมาะสม
2. ให้โรงเรียนจัดให้มีผู้ตรวจสอบบัญชีทุกโครงการ เพื่อให้คำแนะนำปรึกษาเรื่องการเงินและการบัญชี ซึ่งอาจเป็นครูที่ปรึกษา ครูวิชาธุรกิจ เจ้าหน้าที่การเงิน หรือครูผู้มีประสบการณ์ที่เห็นว่าเหมาะสม

3. โรงเรียนจัดให้มีผู้รู้ในวิชาชีพ เพื่อให้คำปรึกษาและข้อเสนอแนะแก่นักเรียน ซึ่งอาจเป็นครูผู้สอนวิชาอาชีพในโรงเรียนหรือบุคคลภายนอกที่ประกอบอาชีพนั้น ๆ ซึ่งจะเชิญมาเป็นครั้งคราวก็ได้

ครูที่ปรึกษา ผู้ตรวจสอบบัญชี หรือผู้รู้ในวิชาอาชีพ อาจเป็นคนเดียวกันหรือคนละคนก็ได้ อาจเป็นที่ปรึกษานักเรียนเพียงกลุ่มเดียวหรือหลายกลุ่มก็ได้

1.8 การพิจารณาอนุมัติโครงการของนักเรียน

ในการพิจารณาอนุมัติโครงการ คณะกรรมการส่งเสริมการประกอบอาชีพอิสระ พิจารณาจากหลักเกณฑ์การประกอบอาชีพอิสระของกรมสามัญศึกษา รวมทั้งกำหนดเกณฑ์ในส่วนของคณะกรรมการ โดยใช้หลักความถูกต้อง ความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของโครงการ ซึ่งอาจพิจารณาใช้เกณฑ์ดังต่อไปนี้

1. มีการรวมกลุ่มนักเรียนตั้งแต่ 3 คนขึ้นไป
2. เป็นอาชีพใดก็ได้ แต่ต้องเป็นอาชีพที่สุจริต และเป็นอาชีพอิสระ
3. เหมาะสมกับเวลาเรียน กำลัง อายุ และความสามารถของนักเรียน
4. ไม่เสียผลการเรียน และไม่เป็นกิจกรรมใหญ่โต หรือลงทุนมากจนก่อให้เกิดความกังวลใจแก่นักเรียน
5. มีตลาดหรือลูกค้ารองรับ
6. สามารถหาแหล่งวิชาสนับสนุนได้
7. ถ้ามีการขีมือเงิน นักเรียนขีมือเงินจากโครงการได้ไม่เกินคนละ 500 บาท
8. ถ้ามีการร่วมลงทุนระหว่างนักเรียน ครู ผู้ปกครอง หรือชุมชน ลัดส่วนการลงทุนของครูไม่เกินร้อยละ 10 และผู้ปกครอง หรือชุมชน ไม่เกินร้อยละ 20
9. ไม่เป็นกิจการของโรงเรียน หรือกิจการของผู้หนึ่งผู้ใดที่จัดให้นักเรียนทำ แล้วแบ่งรายได้ให้ หรือให้นักเรียนเป็นลูกจ้าง

ในกรณีที่โครงการไม่ได้รับการอนุมัติ คณะกรรมการส่งเสริมการประกอบอาชีพอิสระ ควรให้เหตุผลและข้อเสนอแนะ เพื่อการปรับปรุงหรือเปลี่ยนแปลงโครงการผ่านที่ปรึกษา ชี้แจงให้นักเรียนเข้าใจพิจารณาดำเนินการตามข้อเสนอแนะของคณะกรรมการส่งเสริมอาชีพอิสระต่อไป

1.9 การนิเทศติดตาม และสนับสนุนสร้างขวัญกำลังใจ

การนิเทศ คือ การพัฒนาหรืออองงาม การให้บริการทางด้านเทคนิค จากผู้เชี่ยวชาญ การร่วมมือและการประสานงาน การให้คำแนะนำช่วยเหลือปรับปรุงงาน ให้ดีขึ้นในทุก ๆ ด้าน (ชาวี ฌณีศรี, 2521) การนิเทศจึงมีความสำคัญยิ่งต่อความสำเร็จของงานเพราะเป็นการสนับสนุน สร้างขวัญกำลังใจแก่ผู้ปฏิบัติงาน ซึ่งการนิเทศจะมีประสิทธิภาพเพียงใด ย่อมขึ้นอยู่กับบุคลากรในการนิเทศด้วย วไลรัตน์ บุญสวัสดิ์ (2536) ได้กล่าวถึงบุคลากรผู้ทำหน้าที่ในการนิเทศว่า ได้แก่ บุคคลใดก็ตามที่มีหน้าที่ทำงานร่วมกับผู้อื่น เพื่อปรับปรุงสมรรถภาพการเรียนการสอน โดยการให้ความช่วยเหลือสนับสนุน ให้ความร่วมมือมากกว่าการแนะนำหรือสั่งการอย่างเดียว และ กิติมา ปรีดีติติก (2532) ได้กล่าวถึงบุคลากรผู้ทำหน้าที่นิเทศการศึกษาว่า ได้แก่ ผู้บริหารการศึกษา ผู้บริหารโรงเรียน หรือสถานศึกษา ผู้ดำรงตำแหน่งศึกษานิเทศก์ ครูในโรงเรียนและผู้เชี่ยวชาญ

การนิเทศจึงเป็นการช่วยเหลือ ร่วมมือ ติดตาม สนับสนุนให้กำลังใจ ผู้นิเทศ คือ บุคคลทุกฝ่ายที่ทำหน้าที่ในสถานศึกษาและบุคคลภายนอกที่มีหน้าที่ในการนิเทศหรือผู้ที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญ ซึ่งบุคคลเหล่านี้มีบทบาทอย่างมากต่อความสำเร็จของงาน

ในการนิเทศติดตามและสนับสนุนสร้างขวัญกำลังใจนั้น มีเทคนิควิธีการต่าง ๆ หลายประการ ดังที่หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา (2535ค) ได้เสนอแนะแนวทางสำหรับโรงเรียนที่จัดโครงการส่งเสริมการประกอบอาชีพอิสระเพื่อการมีรายได้ระหว่างเรียน ดังนี้

1. การประชุมอบรมชี้แจงการประกอบอาชีพอิสระ
2. การร่วมประชุมวางแผนร่วมกับคณะกรรมการส่งเสริมการ

ประกอบอาชีพอิสระ คณะทำงาน ที่ปรึกษาโครงการ ผู้ตรวจสอบบัญชี ผู้รู้ในวิชาชีพ

3. การประชุมติดตาม
 4. การเยี่ยมเยียนที่ปรึกษาและนักเรียนขณะดำเนินการตาม
- โครงการ
5. การให้คำปรึกษาแนะนำในการปฏิบัติงาน
 6. การจัดกิจกรรมแสดงผลงาน ความสามารถด้านอาชีพของ
- นักเรียน
7. การจัดนิทรรศการแสดงผลผลิตของนักเรียน
 8. การอำนวยความสะดวกด้านวัสดุ อุปกรณ์ งบประมาณ
 9. การจัดทัศนศึกษาดูงานเกี่ยวกับอาชีพ
 10. การจัดอภิปราย การเชิญวิทยากรมาให้ความรู้
 11. การเผยแพร่เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการประกอบอาชีพอิสระ
 12. การจัดประกวดเรียงความ
 13. การประกาศเกียรติคุณแก่นักเรียนและบุคลากรที่เกี่ยวข้อง
 14. การคัดเลือกกลุ่มนักเรียน ที่ปรึกษาโครงการที่มีผลงานดีเด่น
- เพื่อเผยแพร่กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

นอกจากเทคนิควิธีการที่ได้กล่าวแล้ว โรงเรียนยังอาจประยุกต์กิจกรรมการนิเทศการศึกษาของ Ben M. Harris (1975) เพื่อนำมาใช้ในการนิเทศตามความเหมาะสมได้ กิจกรรมดังกล่าวประกอบด้วย การบรรยาย (Lecturing) การบรรยายโดยใช้สื่อประกอบ (Visualized lecturing) การประชุมกลุ่ม (Panel presenting) การดูภาพยนตร์หรือโทรทัศน์ (Viewing film or television) การฟังเทป วิทยุ หรือเครื่องบันทึกเสียง (Listening to tape, radio or recordings) การจัดนิทรรศการ อุปกรณ์ และสื่อต่าง ๆ (Exhibiting materials and equipment) การสังเกตการสอนในห้องเรียน (Observing in classrooms) การสาธิต (Demonstrating) การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured interviewing) การสัมภาษณ์เฉพาะจุด (Focused interviewing) การสัมภาษณ์ทางอ้อม (Non-directive interviewing) การอภิปราย (Discussing) การอ่าน (Reading) การวิเคราะห์และคาดคะเน (Analyzing and calculating)

การระดมสมอง (Brainstorming) การบันทึกวิดีโอเทปและการถ่ายภาพ (Video-taping and photographing) การใช้เครื่องมือและทดสอบ (Instrumenting and testing) การประชุม 6-6 (Buzz session) ทัศนศึกษา (Field trip) การเยี่ยมเยียน (Intervisiting) การแสดงบทบาทสมมติ (Role playing) การเขียน (Writing) และการฝึกปฏิบัติ (Guided practice)

อย่างไรก็ดี แม้โรงเรียนจะใช้เทคนิควิธีและกิจกรรมการนิเทศต่าง ๆ อย่างกว้างขวางทั่วถึงเพียงใดก็ตาม หากไม่มีกระบวนการนิเทศติดตาม สนับสนุนสร้างขวัญกำลังใจที่มีประสิทธิภาพ ก็อาจไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร จึงต้องมีการวางแผนดำเนินการตามแนวทางอย่างเป็นขั้นตอนดังนี้ (กรมสามัญศึกษา, 2535 ค)

1. การวางแผนการนิเทศ ในการดำเนินงานการนิเทศ การวางแผนเป็นสิ่งจำเป็นมาก ทำให้เกิดการทำงานอย่างมีระบบขั้นตอน โดยควรตรวจสอบสภาพก่อนการนิเทศ เช่น สภาพการส่งเสริมการประกอบอาชีพอิสระ การจัดรายวิชาเลือกร้อยละของครู นักเรียนที่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการประกอบอาชีพอิสระ เพื่อนำมากำหนดจุดมุ่งหมาย เป้าหมาย และโครงการนิเทศต่อไป

2. การดำเนินการนิเทศ การดำเนินงานจะสำเร็จตามจุดมุ่งหมายหรือไม่ขึ้นอยู่กับเทคนิควิธีการปฏิบัติต่าง ๆ รวมทั้งการกำหนดผู้รับผิดชอบ การประสานบุคคล และเวลาในการลงมือปฏิบัติ ซึ่งต้องคำนึงถึงการควบคุม ติดตาม กำกับงาน ซึ่งอาจทำได้หลายลักษณะ เช่น การรายงาน การประชุม การสำรวจติดตาม ในการดำเนินการนิเทศ ต้องคำนึงถึงขวัญกำลังใจของผู้ปฏิบัติเป็นสำคัญด้วย

3. การประเมินผลการนิเทศ เป็นขั้นตอนที่เป็นระบบ มุ่งตัดสินและหาคคุณค่าของงานว่า ได้ผลตามวัตถุประสงค์เพียงใด เพื่อรู้ว่าการที่ทำสำเร็จผลหรือไม่ มีสิ่งใดควรปรับปรุงแก้ไข รวมทั้งการนำความสำเร็จของผู้ปฏิบัติมายกย่อง เชิดชูเกียรติเพื่อเป็นกำลังใจในการปฏิบัติงานยิ่งขึ้น

การส่งเสริมการประกอบอาชีพอิสระเพื่อการมีรายได้ระหว่างเรียน ของนักเรียนจะประสบผลสำเร็จหรือมีการพัฒนาให้เหมาะสมยิ่งขึ้นเพียงใด การนิเทศติดตาม สนับสนุนสร้างขวัญและกำลังใจนับเป็นปัจจัยที่สำคัญไม่ยิ่งหย่อนกว่าขั้นตอนดำเนินงานต่าง ๆ

เพราะกิจกรรมต่าง ๆ ของการนิเทศ จะช่วยให้เกิดความมั่นใจ กระตือรือร้น สร้างขวัญ และกำลังใจที่จะปฏิบัติและพัฒนางาน ในหน้าที่ให้มีคุณภาพต่อไป

1. 10 การประเมินผลโครงการของโรงเรียน

สมหวัง นิธิยานูวัฒน์ (2535) ได้ให้ความหมายของการประเมินโครงการว่า หมายถึงกระบวนการที่ก่อให้เกิดสารนิเทศในการปรับปรุงโครงการ และสารนิเทศในการตัดสินผลสัมฤทธิ์ของโครงการ การประเมินโครงการมีหลายลักษณะ ขึ้นอยู่กับเกณฑ์ที่ใช้แบ่ง เช่น แบ่งตามหลักยึดในการประมาณค่า คือ ประเมินค่าตามอุดมการณ์ของโครงการ ประเมินค่าซึ่งอิสระจากอุดมการณ์ของโครงการ แบ่งตามลำดับเวลาที่ประเมิน คือ ประเมินก่อนนำโครงการไปปฏิบัติ ประเมินขณะโครงการดำเนินอยู่ ประเมินหลังจากโครงการสิ้นสุดลงแล้ว แบ่งตามจุดมุ่งหมายของการประเมิน คือ ประเมินเพื่อปรับปรุง ประเมินเพื่อสรุปผล แบ่งตามสิ่งที่ถูกประเมิน คือ ประเมินสภาวะแวดล้อมหรือบริบท ประเมินปัจจัยหรือตัวป้อน ประเมินกระบวนการ ประเมินผลผลิต แบ่งตามโมเดลการประเมินเป็นหลัก คือ มุ่งตรวจสอบการบรรลุวัตถุประสงค์ มุ่งเปรียบเทียบการประเมิน มุ่งนำผลไปช่วยตัดสินใจ แบ่งตามความแท้จริงของการประเมิน คือ ประเมินเทียม ประเมินกึ่งแท้ กึ่งเทียม และประเมินแท้จริง

เขาวดี วิบูลย์ศรี และ สุพักตร์ นิบูลย์ (2534) ได้แบ่งวิธีการประเมินโครงการตามจุดมุ่งหมายของการประเมินเป็น 2 ประเภท คือ

1. ประเมินความก้าวหน้า (Formative Evaluation) เป็นการประเมินผลเพื่อต้องการปรับปรุงวิธีการดำเนินงานเป็นสำคัญ ซึ่งมักจะใช้ประเมินผลในระหว่างการวางแผนหรือระหว่างพัฒนาโครงการเป็นส่วนใหญ่ ผลที่ได้จากการประเมินจะช่วยกำหนดวัตถุประสงค์ของโครงการให้เป็นไปตามเป้าหมายที่แท้จริง การประเมินความก้าวหน้าอาจใช้ประเมินในการทบทวนแผนของโครงการ การสร้างแผนของโครงการ การพัฒนาแบบสอบถามสำหรับรวบรวมข้อมูลตามที่ต้องการ การคัดเลือกวิธีการวัดผลที่เหมาะสม การกำหนดตารางเวลาประเมินผลให้สอดคล้องกับการดำเนินโครงการ การเตรียมข้อมูลสำหรับเสนอรายงาน และการเสนอแนะสำหรับการตัดสินใจเกี่ยวกับการดำเนินโครงการ การแนะนำแนวทางในการปรับปรุง เปลี่ยนแปลงวิธีดำเนินงานของโครงการ

2. การประเมินผลสรุป (Summative Evaluation) เป็นการประเมินผลสรุปจากข้อมูลทั้งหมดที่ได้ในแต่ละโครงการ มักประเมินภายหลังสิ้นสุดโครงการแล้ว ซึ่งจะชี้ให้เห็นว่าโครงการนั้น ๆ ได้บรรลุเป้าหมายหรือไม่ อย่างไร สำเร็จหรือล้มเหลว มีปัญหาอุปสรรคอะไรที่ต้องแก้ไขปรับปรุงเพื่อนำมาตัดสินใจว่า โครงการนั้น ๆ ควรดำเนินการต่อไปหรือควรยกเลิกแล้วแต่กรณี

การประเมินผลโครงการส่งเสริมการประกอบอาชีพอิสระเพื่อการมีรายได้ระหว่างเรียนตามแนวทางของหน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา (2535ค) ประกอบด้วย การประเมินผลก่อนดำเนินการ ระหว่างดำเนินการ และหลังดำเนินการ ดังนี้

1. การประเมินผลก่อนดำเนินการ คือ การประเมินสภาพปัจจุบัน ปัญหา และอุปสรรค เพื่อใช้เป็นข้อมูลในการดำเนินงาน
2. การประเมินผลระหว่างการดำเนินการ ช่วยให้สามารถวิเคราะห์ผล ปัญหาอุปสรรคของการดำเนินงานเพื่อปรับปรุงแก้ไข ซึ่งได้จากการประเมินตามขั้นตอนต่าง ๆ โดยการออกแบบสำรวจ สอบถามผู้เกี่ยวข้อง ตลอดจนการรวบรวมข้อมูลจากการกำกับติดตามโครงการ
3. การประเมินผลหลังดำเนินการ เพื่อทราบสัมฤทธิ์ผลการดำเนินงานตามโครงการ ผลกระทบ ผลข้างเคียง ปัญหาอุปสรรคที่ต้องแก้ไข โดยประเมินจากเรื่องชี้วัดสำคัญในการส่งเสริมการประกอบอาชีพอิสระเพื่อการมีรายได้ระหว่างเรียนของนักเรียน ดังนี้
 - 3.1 นักเรียนเป็นผู้ดำเนินการเอง โดยรวมกลุ่มกันตั้งแต่ 3 คนขึ้นไป
 - 3.2 นักเรียนได้ลงทุนร่วมกัน และ/หรืออาจยืมเงินจากแหล่งเงินทุนอื่นมาร่วมลงทุนด้วย
 - 3.3 นักเรียนมีการทำงานร่วมกันอย่างมีระบบ เช่น การแบ่งงานกันทำ มีการประชุมปรึกษาหารือ การบันทึกข้อตกลงและปฏิบัติตาม รวมทั้งมีการจัดทำบัญชี
 - 3.3 นักเรียนที่มีที่ปรึกษาโครงการ ผู้รู้ในวิชาชีพและผู้ตรวจสอบบัญชี
 - 3.4 นักเรียนได้เรียนรู้และฝึกฝนประสบการณ์ในวิชาชีพและเพิ่มพูนทักษะการจัดการ สามารถนำความรู้ ประสบการณ์ต่าง ๆ ไปช่วยเหลือครอบครัวและชุมชนได้

- 3.5 นักเรียนแต่ละคนมีรายได้ ประมาณเป็นเงินไม่ต่ำกว่า 50 บาท
ต่อปี
- 3.6 นักเรียนที่ทำโครงการมีผลการเรียนไม่ต่ำกว่าเดิม
- 3.7 นักเรียนมีความรู้ เจตคติ ทักษะในการนำเสนอโครงการ การ
ตัดสินใจแก้ปัญหา ตลอดจนการรายงานผลการดำเนินงาน
- 3.8 นักเรียนได้พัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ เช่น ความขยัน
ความซื่อสัตย์ อดทน ใฝ่รู้ใฝ่เรียน และคิดสร้างงานจนเป็นนิสัย

นอกจากเครื่องชี้วัดดังกล่าวแล้ว โรงเรียนควรประเมินจากปัจจัย และ
กระบวนการดำเนินงาน เช่น จำนวนนักเรียนที่เข้าร่วมโครงการ งบประมาณที่ใช้ การยืม
เงินของนักเรียน การตั้งคณะทำงาน ตลอดจนขั้นตอนต่าง ๆ ที่โรงเรียนดำเนินการเพื่อ
ประโยชน์ต่อการปรับปรุงโครงการและรายงานผลต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

การประเมินผลโครงการจึงนับเป็นสิ่งสำคัญยิ่ง ซึ่งสามารถนำข้อมูลที่ได้
จากการประเมินมาใช้ในการปรับปรุงวิธีการดำเนินงาน และตัดสินใจก้าวหน้าหรือความ
สำเร็จของแผนและโครงการได้ ซึ่งอาจแบ่งการประเมินได้หลายลักษณะตามเกณฑ์ที่ยึดเป็น
หลัก ส่วนวิธีการและเครื่องมือที่ใช้ในการประเมินผลนั้น อาจใช้ได้หลายอย่างตามความ
เหมาะสม เช่น สัมภาษณ์ รวบรวมเอกสาร วิเคราะห์ วิจัย เป็นต้น

1.11 การรายงานผลต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

การรายงานผลเป็นขั้นตอนหนึ่งที่จะช่วยให้หน่วยงาน โรงเรียนและ
บุคลากรที่เกี่ยวข้องทุกคน ทราบผลของการดำเนินงาน ปัญหาอุปสรรค ความก้าวหน้าของ
โครงการ ซึ่งจะส่งผลให้โรงเรียน ผู้เกี่ยวข้อง ได้รับทราบผลสำเร็จและสิ่งที่ต้องแก้ไข
ปรับปรุง อีกทั้งจะได้หาวิธีในการพัฒนา ส่งเสริม สนับสนุน กำกับ ติดตาม โครงการ
ประกอบอาชีพอิสระของนักเรียน ให้ประสบผลสำเร็จต่อไป โดยมีแนวทางเกี่ยวกับการ
รายงานผลดังนี้

1. รายงานโครงการที่ได้รับอนุมัติจากคณะกรรมการส่งเสริมการประกอบอาชีพอิสระต่อสามัญศึกษาจังหวัด เขตการศึกษา และกรมสามัญศึกษา ทุกครั้งที่มีการอนุมัติ-โครงการ
2. รายงานผลการดำเนินงานโครงการส่งเสริมอาชีพอิสระต่อสามัญศึกษาจังหวัด เขตการศึกษา และกรมสามัญศึกษา ปีละ 2 ครั้ง คือ เดือนกุมภาพันธ์ และเดือนสิงหาคม
3. รายงานโครงการที่นักเรียนดำเนินการแล้วขาดทุน หรือไม่สามารส่งเงินคืนได้เมื่อสิ้นสุดโครงการ ให้รายงานให้กรมสามัญศึกษาทราบทันที
4. สรุปรายงานผลตามโครงการส่งเสริมอาชีพอิสระของโรงเรียนตามแผนปฏิบัติงานของโรงเรียนเพื่อเผยแพร่แก่หน่วยงานต่าง ๆ
5. รายงานผลตามที่สามัญศึกษาจังหวัด เขตการศึกษาและกรมสามัญศึกษาขอความร่วมมือมายังโรงเรียน

2. แนวการดำเนินงานของครูที่ปรึกษาโครงการและนักเรียนตามโครงการส่งเสริมการประกอบอาชีพอิสระเพื่อการมีรายได้ระหว่างเรียน มีดังนี้

2.1 การเขียนโครงการของนักเรียน

เพื่อให้การดำเนินงานตามโครงการประกอบอาชีพอิสระเพื่อการมีรายได้ระหว่างเรียนของนักเรียนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและบรรลุวัตถุประสงค์ของโครงการ ครูที่ปรึกษาโครงการที่ได้รับการแต่งตั้งจากโรงเรียน จะต้องดูแลให้ความรู้ คำปรึกษาและตรวจสอบการเขียนโครงการของกลุ่มนักเรียนอย่างใกล้ชิด จนได้โครงการที่ชัดเจนครบถ้วนตามหลักเกณฑ์โดยมีแนวทางการให้คำปรึกษาดังนี้

1. ดูแล แนะนำ ให้นักเรียนได้ร่วมประชุมเพื่อหาแนวทางในการกำหนดบทบาท หน้าที่ และข้อตกลงต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง
2. เสนอแนะให้นักเรียน เตรียมความพร้อมก่อนการเขียนโครงการ โดยศึกษาข้อมูล อาชีพ การตลาด การผลิตและบริการ วัสดุอุปกรณ์ แหล่งเงินทุน ฯลฯ แล้วนำมาวิเคราะห์ร่วมกันถึงความเป็นไปได้และความเหมาะสม
3. ดูแลให้คำปรึกษาแนะนำนักเรียน ดำเนินการเขียนโครงการตามแบบที่กำหนด

4. ตรวจสอบและให้ความเห็นชอบโครงการของนักเรียนเพื่อส่งให้คณะทำงานเสนอคณะกรรมการส่งเสริมการประกอบอาชีพอิสระพิจารณาอนุมัติโครงการต่อไป

แนวการดำเนินงานการเขียนโครงการ มีดังนี้

1. การเตรียมการ

การเตรียมการเป็นขั้นตอนที่สำคัญขั้นตอนหนึ่ง ซึ่งต้องมีการเตรียมแบบเขียนโครงการให้เพียงพอ และต้องมีการเตรียมครู-อาจารย์ที่จะชี้แจง อธิบายแบบเขียนโครงการในแต่ละหัวข้อพร้อมตัวอย่างของโครงการให้ชัดเจน

2. การฝึกเขียน

ในขั้นตอนนี้ ครูที่ปรึกษาควรแนะนำการเขียนโครงการ และให้นักเรียนฝึกปฏิบัติเขียนโครงการด้วยตนเอง และครูที่ปรึกษาควรตรวจสอบแก้ไขการเขียนโครงการอีกครั้งหนึ่ง

3. การเขียนโครงการเสนอ

เมื่อนักเรียนแต่ละกลุ่มเขียนโครงการอาชีพแล้ว ให้เสนอครูที่ปรึกษาเพื่อตรวจสอบแก้ไข เพื่อเสนอโรงเรียนพิจารณาอนุมัติต่อไป

หลักการเขียนโครงการประกอบอาชีพเชิงธุรกิจควรมีหัวข้อต่าง ๆ ดังนี้

3.1 ชื่อโครงการ

3.2 หลักการและเหตุผล

3.3 วัตถุประสงค์

3.4 เป้าหมาย ปริมาณที่จะผลิต/บริการ

3.5 รูปแบบการรวมกลุ่ม

3.6 วิธีการร่วมลงทุน และแหล่งเงินทุน

3.7 ระยะเวลาเริ่มดำเนินการและเมื่อสิ้นสุดโครงการ

3.8 สถานที่ดำเนินการผลิต/บริการ

3.9 กลุ่มผู้ซื้อ

3.10 ประมาณการรายรับและรายจ่าย

3.11 ผลที่คาดว่าจะได้รับ

3.12 ชื่อครูที่ปรึกษาโครงการ

2.2 การรวมกลุ่มของนักเรียนเพื่อจัดทำโครงการ

การรวมกลุ่มเพื่อจัดทำโครงการส่งเสริมการประกอบอาชีพอิสระเพื่อการมีรายได้ระหว่างเรียน เป็นการรวมกลุ่มเพื่อร่วมลงทุนประกอบอาชีพ ตั้งแต่ 3 คนขึ้นไป การร่วมลงทุน อาจลงทุนได้ด้วยเงินสดและทรัพย์สินอื่น ๆ โดยลงทุนคนละเท่า ๆ กัน หรือลงทุนในอัตราส่วนที่แต่ละคนจะร่วมลงทุนก็ได้ การแบ่งกำไร ขาดทุน อาจแบ่งเท่า ๆ กัน แบ่งตามอัตราส่วนที่แต่ละคนจะร่วมลงทุนก็ได้ การจัดทำหนังสือตกลงเข้าร่วมลงทุน ผู้ร่วมลงทุนทุกคนร่วมกันดำเนินกิจการรับผิดชอบร่วมกัน โดยมีผู้ร่วมลงทุน 1 คน เป็นผู้จัดการ

สำหรับผู้ร่วมลงทุนนั้น อาจประกอบด้วยเพื่อนนักเรียนในโรงเรียน ครู อาจารย์ในโรงเรียน หรือผู้ประกอบการหรือบุคคลในชุมชนเป็นผู้ร่วมลงทุน ถ้าเป็นครู-อาจารย์ในโรงเรียนร่วมลงทุน จะลงทุนได้ไม่เกิน 10% ของเงินทุนกิจการ ถ้าเป็นผู้ประกอบการหรือบุคคลในชุมชนร่วมลงทุน จะลงทุนได้ไม่เกิน 20% ของเงินทุนกิจการ

2.3 การกำกับดูแลนักเรียนที่ทำโครงการ

เพื่อให้การดำเนินงานตามโครงการประกอบอาชีพอิสระเพื่อการมีรายได้ระหว่างเรียนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และบรรลุวัตถุประสงค์ของโครงการ เมื่อโครงการของนักเรียนได้รับการพิจารณาอนุมัติแล้ว ที่ปรึกษาโครงการ ควรหาแนวทางให้กลุ่มนักเรียนนำโครงการมาทบทวนและสร้างความเข้าใจร่วมกัน ในเรื่องการบริหารปฏิบัติงานตามโครงการ การกำหนดบทบาทหน้าที่ของสมาชิกในกลุ่ม การวางแผน การทำงานอย่างเป็นระบบ การจัดทำบัญชีการเงิน โดยมีแนวทางในการให้คำปรึกษาดูแลนักเรียนในเรื่องต่าง ๆ เช่น

1. การกำหนดบทบาทหน้าที่
2. การจัดการ
3. การศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับอาชีพ การตลาด
4. สถานที่ผลิตและจำหน่าย
5. วัสดุอุปกรณ์และเครื่องใช้ในการดำเนินงาน
6. การประชุม การบันทึกการประชุมการปฏิบัติตามข้อตกลง
7. การดำเนินการผลิต/บริการและจำหน่าย
8. การจัดทำบัญชีการเงิน

9. คุณธรรมและจริยธรรม
10. การบันทึกผลการปฏิบัติงาน ความก้าวหน้า ปัญหาอุปสรรค
11. การสรุปผลและรายงาน เป็นต้น

2.4 การประเมินผลโครงการของนักเรียน

การประเมินผลโครงการเป็นขั้นตอนหนึ่งของการดำเนินงานส่งเสริมการประกอบอาชีพอิสระ มีจุดมุ่งหมายเพื่อตรวจสอบความก้าวหน้า ปัญหา อุปสรรค ตลอดจนพิจารณาผลสัมฤทธิ์ของโครงการว่าได้ผลเพียงใด ซึ่งแบ่งได้ดังนี้ (กรมสามัญศึกษา, 2535ค)

1. การประเมินผลโครงการของนักเรียน เป็นการประเมินเพื่อค้นหาข้อที่ควรส่งเสริมและจุดอ่อนเพื่อหาทางป้องกัน และเสนอแนะต่อนักเรียนหรือกลุ่มนักเรียนผู้รับผิดชอบ การประเมินโครงการในลักษณะนี้ควรทำก่อนการดำเนินงาน
2. การประเมินผลการปฏิบัติงานโครงการของนักเรียน เป็นการประเมินเมื่อสิ้นสุดโครงการ เพื่อสรุปผลการปฏิบัติงาน ปัญหาอุปสรรค วิธีการแก้ไขและข้อเสนอแนะ อันจะเป็นประโยชน์สำหรับการดำเนินงานครั้งต่อไป หรือแก่กลุ่มนักเรียนผู้สนใจจะประกอบอาชีพเหมือนกันหรือใกล้เคียงกัน

อารีรัตน์ วัฒนสิน (2532) ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับการประเมินผลโครงการส่งเสริมการประกอบอาชีพอิสระว่า ในการประเมินผลโครงการของนักเรียน ควรจัดให้มีการประเมินผลให้ครบทั้ง 3 ด้าน คือ ด้านพุทธินิสัย ด้านจิตนิสัย และด้านการปฏิบัติ ดังนี้

1. ด้านพุทธินิสัย เป็นการประเมินโดยวัดภาคความรู้ ความคิดเกี่ยวกับอาชีพ ซึ่งปฏิบัติในโครงการ โดยดูจากผลของการปฏิบัติงานของนักเรียน หรืออาจใช้แบบทดสอบก็ได้
2. ด้านจิตนิสัย เป็นการประเมินคุณลักษณะในการทำงานด้านต่าง ๆ เช่น ความกระตือรือร้นและเอาใจใส่ในการทำงาน ความมุ่งมั่นที่จะทำให้สำเร็จลุล่วงตามเป้าหมาย ความมีระเบียบวินัยในการทำงาน ความสามัคคีและเสียสละในการทำงาน ความซื่อสัตย์สุจริตในการทำงาน และความประหยัด เป็นต้น

3. ด้านการปฏิบัติ เป็นการประเมินทั้งกระบวนการจัดการ กระบวนการทำงาน และผลผลิตดังนี้

3.1 กระบวนการจัดการ ได้แก่ การวางแผน การจัดจำหน่าย การแบ่งงาน การจัดทีมงาน การบริหารงาน และการควบคุมงาน

3.2 กระบวนการทำงาน ได้แก่ การเตรียมเครื่องมือและวัสดุ ขั้นตอนการทำงาน ความคล่องแคล่วในการทำงาน และความปลอดภัยในการใช้เครื่องมือ

3.3 ผลผลิต ได้แก่ ความประณีตเรียบร้อย ความสวยงาม ความคิดสร้างสรรค์ และรายได้

ในการประเมินผลโครงการนั้น สามารถใช้วิธีการและเครื่องมือในการประเมินได้หลายชนิด ซึ่งผู้ประเมินมีหน้าที่ต้องพิจารณาให้รอบคอบ และต้องสร้างเครื่องมือให้มีคุณลักษณะที่ดีตามหลักวิชาการ ดิเรก ศรีสุโข (2535) ได้เสนอวิธีการและเครื่องมือในการประเมินโครงการ ซึ่งได้แก่ การสำรวจ สัมภาษณ์ รวบรวมเอกสาร วิเคราะห์และวิจัย เป็นต้น การใช้เครื่องมือในการประเมินผลนั้น ควรเลือกใช้ให้เหมาะสมกับวัตถุประสงค์ของการประเมินด้วย

2.5 การรายงานผลของครูที่ปรึกษาโครงการและนักเรียน

การรายงานผลเป็นขั้นตอนหนึ่งซึ่งช่วยให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทราบผลการดำเนินงานว่า ประสบผลสำเร็จมากน้อยเพียงใด ซึ่งมีการรายงานดังนี้

นักเรียนรายงานผลการดำเนินงานของกลุ่มต่อครูที่ปรึกษาเป็นระยะตามที่ตกลงในที่ประชุมกลุ่ม เมื่อมีปัญหาและเมื่อสิ้นสุดโครงการ โดยมีแนวทางรายงานผลดังนี้

1. ชื่อโครงการ/กลุ่ม/บริษัท
2. ลักษณะกิจการ
3. สภาพการดำเนินงาน
4. สภาพทุน กำไร ขาดทุน ทรัพย์สิน
5. ความก้าวหน้าในการดำเนินงาน

6. ปัญหา อุปสรรคและการแก้ปัญหา

7. ข้อเสนอแนะต่าง ๆ

ในการรายงานผลนั้น ครูที่ปรึกษาโครงการควรจัดทำรายงานสรุปผล การปฏิบัติงานของ โครงการประกอบอาชีพอิสระของนักเรียน ในความรับผิดชอบเสนอต่อคณะกรรมการบริหารของโรงเรียน โดยจัดทำรายงานความก้าวหน้า ปัญหา อุปสรรค และแนวทางแก้ไขอย่างน้อยเดือนละครั้ง

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

สัญญา จัตตานนท์ (2521) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การศึกษากับการประกอบอาชีพอิสระ ผลการวิจัยพบว่า ผู้ประกอบอาชีพอิสระมีการศึกษาดำเนินการ บิดา มารดาไม่ได้รับราชการหรือทำงานเหมือนกับผู้ว่างงาน มีรายได้เป็นที่น่าพอใจชอบอาชีพอิสระมาก่อน การประกอบอาชีพ อายุอยู่ในวัยกลางคน ในขณะที่ผู้ว่างงานอยู่ในวัยหนุ่มสาวที่เพิ่งออกจากระบบการศึกษา ไม่ประสบปัญหาเรื่องขาดทักษะ แต่ก็มีปัญหาเรื่องทุนบ้าง ความแตกต่างระหว่างผู้ประกอบอาชีพอิสระกับผู้ว่างงานที่เห็นเด่นชัด คือ ผู้ประกอบอาชีพอิสระ จะมีทัศนคติต่ออาชีพดีกว่าผู้ว่างงาน แต่มีค่านิยมทางศาสนาและจริยธรรมต่ำ ความสัมพันธ์ระหว่างทัศนคติต่ออาชีพที่มีองค์ประกอบอื่น ๆ มีค่าต่ำมาก และมีอิทธิพลตามลำดับดังนี้ คือ ความรู้เกี่ยวกับอาชีพอิสระ คุณลักษณะของผู้ประกอบการ การฝึกฝนตนเองด้านทักษะ และการฝึกจากบิดามารดา ความมีเหตุผลทางเศรษฐศาสตร์ และการอยู่ในระบบโรงเรียนนานทำให้มีทัศนคติต่ออาชีพต่ำ

เจษฎา แซ่มประเสริฐ (2525) ได้ทำการวิจัยเรื่อง แนวทางการจัดการศึกษาอาชีพอิสระในโรงเรียนมัธยมศึกษาในระดับตำบล พบว่า การจัดการศึกษาอาชีพอิสระในโรงเรียนมัศึกษามีปัญหาหลายประการ ได้แก่ การขาดแคลนวัสดุอุปกรณ์ แหล่งค้นคว้าคู่มือครู ขาดแคลนยานพาหนะ และค่าใช้จ่ายในการนิเทศนักเรียน แต่อย่างไรก็ตาม การเรียนวิชาชีพ นักเรียนมีความเห็นว่ามีประโยชน์ นำไปช่วยผู้ปกครองได้ ผู้ปกครองให้ความสนใจให้บุตรหลานเรียนวิชาชีพ การประกอบอาชีพในชุมชนมีปัญหาเรื่องเงินทุน วัตถุดิบในการผลิต ราคาผลผลิต และการขาดแคลนคนช่วยงาน

ยุพิน ประจวบเหมาะ (2531) ทำการวิจัยเรื่องการประกอบอาชีพอิสระ : หนทางแก้ไขปัญหาการว่างงานของบัณฑิตเศรษฐศาสตร์ ผลการวิจัยพบว่าบัณฑิตเศรษฐศาสตร์มีปัญหาการว่างงานในระดับสูง งานส่วนใหญ่ที่ทำคืองานพนักงานของหน่วยงานทั้งรัฐและเอกชน ทำงานโดยเป็นเจ้าของกิจการมีเป็นส่วนน้อย บัณฑิตเศรษฐศาสตร์มีความประสงค์จะไปประกอบอาชีพอิสระมาก แต่ยังขาดคุณสมบัติของการเป็นผู้ประกอบอาชีพอิสระ ทักษะของผู้เคยและไม่เคยประกอบอาชีพอิสระมีความเห็นไม่ต่างกัน และเห็นว่าการประกอบอาชีพอิสระให้ประสบผลสำเร็จขึ้นอยู่กับปัจจัย ทั้งปัจจัยภายนอกและปัจจัยภายใน ควรมีการปรับหลักสูตรการศึกษาแนวใหม่ให้เป็นการศึกษาทำให้บัณฑิตคิดเป็น ทำเป็น โดยมีกิจกรรมเสริมหลักสูตร ข้อเสนอแนะสำหรับการจัดการศึกษา โดยใช้กิจกรรมเสริมหลักสูตร คือ ฝึกคิดเกี่ยวกับการจัดการและการตลาด ฝึกทักษะเพื่อการตัดสินใจ ฝึกวางแผนการประกอบอาชีพอิสระ พบผู้รู้ทั่วอาเซียน พบกลุ่มอภิปราย บริการข้อเสนอแนะและให้คำปรึกษา

สุรพล เพิ่มผล (2532) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ลักษณะที่พึงประสงค์สำหรับการประกอบอาชีพอิสระของนักศึกษา คณะวิชาวิทยาการจัดการในสหวิทยาลัยรัตน โกสินทร์ พบว่าอาจารย์มีความคิดเห็นเกี่ยวกับลักษณะที่ควร เป็นสำหรับการประกอบอาชีพอิสระในระดับมาก ในด้านความกล้าเสี่ยงอย่างสมเหตุสมผล คุณลักษณะคิดค้นประดิษฐ์ ความสามารถในการรับรู้โอกาสทางธุรกิจ แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ ความเชื่อมั่นในอิทธิพลจากการควบคุมภายใน ความมีเหตุผลทางเศรษฐศาสตร์ และความเป็นผู้นำ ส่วนลักษณะที่เป็นจริงของนักศึกษาสำหรับการประกอบอาชีพอิสระ อาจารย์มีความคิดเห็นในระดับปานกลางทั้ง 7 ด้าน สำหรับผู้ประกอบการมีความคิดเห็นเกี่ยวกับลักษณะที่ควร เป็นสำหรับการประกอบอาชีพอิสระในระดับมากทั้ง 7 ด้าน เช่นเดียวกัน ลักษณะที่พึงประสงค์สำหรับการประกอบอาชีพอิสระตามการรับรู้ของอาจารย์และสถานประกอบการ สรุปได้ คือ มีความกระตือรือร้น เชื่อมั่นในความสามารถของตนเอง ตัดสินใจอยู่บนฐานข้อมูล และข้อเท็จจริง มีความพอใจที่จะทำธุรกิจให้ประสบผลสำเร็จ และก่อนทำธุรกิจจะศึกษาหาข้อมูลและข้อเท็จจริง และลงมือปฏิบัติทันที

จุฑารัตน์ ตั้งสุวรรณพานิช (2533) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การศึกษาการดำเนินงานของโรงเรียนมัธยมศึกษา ตามโครงการการบริหารหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524 เพื่อประกอบอาชีพอิสระ พบว่า ด้านการเตรียมการมีการจัดตั้ง

คณะกรรมการปฏิบัติการมีการประชาสัมพันธ์โครงการ ให้นักเรียนเข้าใจสิทธิและประโยชน์ การเข้าร่วมโครงการ วิธีการเขียนโครงการ การขออนุมัติโครงการ การให้ข้อมูลอาชีพแก่นักเรียน อาจารย์ที่ปรึกษาให้คำปรึกษาเรื่องโครงการเขียนโครงการ ส่วนนักเรียนต้องสำรวจความพร้อมในการประกอบอาชีพของตน พร้อมทั้งทำปฏิทินปฏิบัติการ ด้านการดำเนินงาน มีการจัดแผนการเรียนอาชีพอิสระ ให้เป็นไปตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524 มีการส่งเสริมการประกอบอาชีพโดยการจัดบริการวัสดุอุปกรณ์ อาคารสถานที่ และเชิญวิทยากรพาไปศึกษาดูงานทั้งภายใน-ภายนอกท้องถิ่น นักเรียนต้องเขียนโครงการปฏิบัติงานอาชีพ โดยศึกษาข้อมูลอาชีพ ดำเนินการภาคปฏิบัติ โดยมีอาจารย์ที่ปรึกษาเป็นผู้ประเมินผลโครงการ ส่วนปัญหาที่พบบ่อยคือ คณะกรรมการขาดความร่วมมือ ความร่วมมือ ความกระตือรือร้นในการทำงาน ครู ผู้ปกครอง และนักเรียนยังขาดความรู้ความเข้าใจในเรื่องวัตถุประสงค์ วิธีดำเนินโครงการ และประโยชน์จากการเรียนอาชีพอิสระ โครงการไม่สามารถนำไปปฏิบัติจริงได้ เนื่องจากค่านิยมของผู้ปกครองนักเรียนคิดว่ารับราชการดีกว่า ทำให้นักเรียนขาดความมั่นใจในตนเอง กลัวว่าจะไม่สามารถศึกษาต่อหลังจากจบชั้นมัธยมศึกษาแล้ว และไม่สามารถดำเนินกิจการของตนเองได้

สุรินทร์ กลีบทอง (2534) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การศึกษาการดำเนินงานตามโครงการส่งเสริมการประกอบอาชีพเพื่อการมีรายได้ระหว่างเรียนของโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดกรมสามัญศึกษาในเขตภาคใต้ พบว่า ด้านการเตรียมการ โรงเรียนส่วนใหญ่มีการกำหนดแนวปฏิบัติตามโครงการส่งเสริมการประกอบอาชีพอิสระ โดยยึดนโยบายของกรมสามัญศึกษา มีการจัดตั้งคณะกรรมการ ซึ่งประกอบด้วยครูที่ปรึกษา ศึกษานิเทศก์ หรือนักวิชาการ ผู้นำชุมชน ทำหน้าที่พิจารณาอนุมัติโครงการ ปัญหาที่พบบ่อยได้แก่ ผู้ร่วมงานไม่รับผิดชอบงานที่ได้รับมอบหมาย คณะกรรมการที่เป็นบุคลากรภายนอกไม่มีเวลา จึงให้ความร่วมมือน้อยกว่าที่ควร ครูไม่เห็นความสำคัญของโครงการ อาคารสถานที่ไม่สะดวกไม่เหมาะสม ด้านการดำเนินการ โรงเรียนส่วนใหญ่สนับสนุนให้นักเรียนรวมกลุ่มเพื่อร่วมลงทุน โดยมีครูเป็นที่ปรึกษาโครงการ ทำหน้าที่ให้คำปรึกษาแนะนำในการดำเนินงานแก่นักเรียน จัดให้มีการสำรวจอาชีพ เขียนโครงการเสนอคณะกรรมการเพื่อขออนุมัติ และจัดให้นักเรียนดำเนินงานตามโครงการ โดยใช้เวลานอกเวลาเรียน ปัญหาที่พบบ่อยได้แก่ ครูมีภาระหน้าที่ประจำมาก ทำให้ไม่มีเวลาดูแลนักเรียนเท่าที่ควร และมีส่วนร่วมในการวางแผนสำรวจข้อมูล

ด้านอาชีพน้อย บุคลากรที่เกี่ยวข้องขาดความรู้ความเข้าใจในการเขียนโครงการ ขาดการประสานงานระหว่าง โรงเรียน แหล่งวิทยาการและตลาดอาชีพ คณะกรรมการไม่มีเวลาเข้าประชุม ทำให้การอนุมัติโครงการล่าช้า สำหรับปัญหาของนักเรียน คือ ขาดความรับผิดชอบและความกระตือรือร้นด้านกาารนิเทศ การติดตามผล สรุปลผล และรายงานผลการดำเนินงาน โรงเรียนส่วนใหญ่มีการกำหนดแนวปฏิบัติในการนิเทศ ติดตาม สรุปลผล และรายงานผลการดำเนินการ ด้วยการจัดทำเอกสารการนิเทศติดตามผล ตรวจสอบเยี่ยมการปฏิบัติงาน กำหนดระยะเวลาในการสรุปลผลและรายงานผลการดำเนินงานต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ปัญหาที่พบส่วนใหญ่ได้แก่ บุคลากรที่รับผิดชอบมีเวลาไม่เพียงพอ ครูที่ปรึกษารายงานล่าช้า ขาดการวางแผนในการจัดทำรายงานที่ชัดเจน และมีเวลาจำกัดในการดำเนินงาน

นิตยา ศิริเวชกุล (2534) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ความคิดเห็นของผู้บริหาร นักวิชาการ และผู้ประกอบการเกี่ยวกับการจัดการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย เพื่อส่งเสริมการประกอบอาชีพอิสระ พบว่า ด้านเป้าหมายในการจัด ควรมีเป้าหมายในการจัดการศึกษา เพื่อสร้าง เจตคติที่ดีในสัมมาชีพทุกชนิด โดยเฉพาะอาชีพอิสระ เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้และทักษะเบื้องต้นในการประกอบอาชีพอิสระ มุ่งเน้นการเสริมสร้างคุณภาพชีวิตให้ผู้เรียนมีทัศนคติและค่านิยมในการพึ่งตนเอง และควรเป็นการสนับสนุนผู้เรียนเฉพาะกลุ่มสนใจให้เข้าสู่อาชีพอิสระ ด้านการบริหาร การบริหารระดับกระทรวงควรเป็นการกระจายอำนาจจากส่วนกลางไปสู่ส่วนภูมิภาค และท้องถิ่น เพื่อให้ทุกระดับมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาและควรประสานความร่วมมือกับหน่วยงานภายนอกต่าง ๆ การบริหารระดับสถานศึกษาควรมุ่งเน้นระบบการวางแผนการใช้ทรัพยากรในท้องถิ่นให้เกิดประโยชน์สูงสุด ด้านหลักสูตร ควรเน้นที่การนำไปปรับใช้ เพื่อสนองความต้องการของโรงเรียนและชุมชนอย่างแท้จริง เนื้อหาในหลักสูตรควรมุ่งเน้นวิชาที่เป็น เรื่องของการนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ ด้านการเรียนการสอนควรมุ่งจุดมุ่งหมายเพื่อเน้นการนำความรู้ไปประยุกต์ใช้กับชีวิตจริง ควรเน้นกิจกรรมเสริมบทเรียน และเน้นภาคปฏิบัติอย่างจริงจัง ด้านการแนะแนวอาชีพอิสระ ควรมีรูปแบบการแนะแนวอย่างเป็นระบบสำหรับดำเนินการแนะแนวโดยเฉพาะ บุคลากรแนะแนวควรเป็นผู้มีประสบการณ์เชิงอาชีพอิสระหรือเชี่ยวชาญในแต่ละขั้นตอนของการประกอบอาชีพ เนื้อหาสาระในการแนะแนวควร เน้นการจัดบริการสนเทศด้วยวิธีการที่ทันสมัย รวมถึงการจัดหาบริการแหล่งทุนให้นักเรียนที่สำเร็จการศึกษากู้ยืมไปลงทุนในการประกอบอาชีพอิสระต่าง ๆ

พรณิภา สุขเกษม (2536) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การดำเนินงานตามโครงการส่งเสริมการประกอบอาชีพอิสระเพื่อการมีรายได้ระหว่างเรียนของโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดกรมสามัญศึกษา : การศึกษาเฉพาะกรณีจังหวัดนนทบุรี ผลการวิจัยพบว่า การเตรียมการโรงเรียนส่วนใหญ่มีการกำหนดนโยบายและแนวปฏิบัติของโครงการส่งเสริมการประกอบอาชีพอิสระ แต่งตั้งบุคลากรดำเนินการ โดยยึดนโยบายและแนวปฏิบัติของกรมสามัญศึกษา มีการเขียนโครงการของโรงเรียน ประชาสัมพันธ์โดยการประชุมครูและนักเรียน รวมทั้งผลิตเอกสารเผยแพร่ การดำเนินงาน นักเรียนส่วนใหญ่เขียนโครงการ โดยมีครูที่ปรึกษาเป็นผู้ช่วยแนะนำ การพิจารณาอนุมัติโครงการ และเงินยืมเป็นไปตามเกณฑ์ที่กรมสามัญศึกษากำหนด นักเรียนประสานงานร่วมกับเพื่อนและครูที่ปรึกษาโครงการ มีการประชุม แบ่งหน้าที่อย่างเป็นระบบ อีกทั้งมีการทำบัญชีการเงิน โครงการของนักเรียนประสบความสำเร็จ มีการรายงานผลการดำเนินงานตามขั้นตอน มีการนิเทศติดตามผล สนับสนุน สร้างขวัญ กำลังใจ แก่ผู้ดำเนินงาน การประเมินผลการดำเนินงาน มีการประเมินระหว่างดำเนินงานและหลังดำเนินงาน โดยใช้แบบประเมินผลโครงการ ปัญหาที่พบคือ ครูไม่มีเวลาเพียงพอ ไม่มีความรู้เชิงธุรกิจ ไม่เข้าใจวิธีดำเนินงานที่ถูกต้อง นักเรียนไม่เข้าใจวิธีการเขียนโครงการ ไม่มีเวลาผลิต จำหน่าย และบริการ ความรับผิดชอบไม่เพียงพอ ขาดการวางแผนในการประเมินผลการดำเนินงาน

นิวัตร นาคะเวช (2536) ได้ทำการประเมินโครงการส่งเสริมการประกอบอาชีพอิสระเพื่อการมีรายได้ระหว่างเรียนของนักเรียน ในโรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษาที่ประสบอุทกภัยภาคใต้ 119 โรงเรียน ผลการประเมินด้านการดำเนินงานของโรงเรียนในโครงการพบว่า โรงเรียนส่วนใหญ่สามารถบริหารงบประมาณที่ได้รับการอุดหนุนโครงการอย่างมีประสิทธิภาพ ปฏิบัติตามหลักเกณฑ์การประกอบอาชีพอิสระของกรมสามัญศึกษาได้อย่างถูกต้อง มีการจัดกิจกรรมเพื่อสนับสนุนส่งเสริมโครงการด้านต่าง ๆ ปัญหาในการดำเนินงานของนักเรียน พบว่า มีปัญหาเกี่ยวกับจำหน่ายผลผลิต การใช้เวลาในการทำโครงการและการทำบัญชีการเงิน ปัญหาด้านครูที่ปรึกษา พบว่า ปัญหาด้านบ้านพักนักเรียนอยู่ไกล ปัญหาด้านความสนใจของนักเรียน ตลาดรองรับสินค้า และการทำบัญชีการเงิน ปัญหาของโรงเรียน พบว่า มีปัญหาด้านความสนใจของนักเรียน การรวมกลุ่ม และการทำบัญชีการเงินของนักเรียน การสรรหาบุคลากรภายนอกมาเป็นคณะกรรมการ ผลทางตรงที่เกิดกับนักเรียนและโรงเรียน

พบว่า นักเรียนได้รับความรู้ ประสบการณ์จากโครงการในระดับมาก นักเรียนเห็นช่องทางในการประกอบอาชีพมากขึ้น นักเรียนและครูที่ปรึกษาภูมิใจที่นักเรียนสามารถหารายได้ด้วยตนเอง ครูที่ปรึกษาและนักเรียนพอใจต่อโครงการในระดับมาก ผลกระทบทางอ้อมของโครงการ พบว่าผู้ประกอบการส่วนใหญ่ได้นำความรู้ แนวคิดจากโครงการใช้ประโยชน์ในการประกอบอาชีพ โดยนำไปปรับปรุงงานให้มีรายได้เพิ่มขึ้นเป็นอันดับสูงสุด โรงเรียนให้บริการด้านอาชีพต่อชุมชนสูงสุด คือ ให้คำปรึกษาหารือชุมชนให้ความร่วมมือแก่โรงเรียนด้านบริการใช้สถานประกอบการ และสถานประกอบอาชีพอิสระ ผู้ปกครองส่วนใหญ่พึงพอใจต่อโครงการ โดยเห็นว่าโครงการนี้ช่วยให้นักเรียนเปลี่ยนแปลงนิสัยในทางที่ดีขึ้น และลดค่าใช้จ่ายในครอบครัว

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย